

Благословення Хреста

Хрести на маківках церков, у витворах мистецтва, а почасти і на легковажних прикрасах... Прикро, коли погляд ковзає по них не зупиняючись. Зрідка хто осінить себе хресним знаменням, навіть проходячи мимо храму. А добре б завжди бачити Хрест як свідчення того, що Бог зробив заради нас і нашого спасіння, і відгукнутися — покайням, вірою, участю в Таїнствах, дотриманням заповідей. Встати на шлях вічного життя, до якого нас кличе Церква.

У вересні відзначаємо Воздвиження Чесного і Животворящего Хреста Господнього. Храмове свято Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря. Свято, встановлене на честь віднайдення Хреста святою рівноапостольною царицею Єленою в IV столітті. Для нас, християн з двохтисячолітньою історією віри, це шанований релігійний символ. Те дерево, на якому Господь прийняв смерть заради нашого спасіння, викликає у нас глибоке благоговіння. Утім, ми часто забуваємо, яким різким переверотом у свідомості є таке ставлення до Хреста і як глибоко були б здивовані сучасники Ісуса й апостолів, якби вони побачили, як ми

вшановуємо Хрест. Один японський буддист писав, що коли вперше побачив зображення Розп'яття, був шокований: чому християни вважають своїм головним символом Людину, Яка помирає в муках?

За часів Господа Ісуса хрест не вважався ні чесним, ні животворящим. Навпаки, він слугував знаряддям ганебного умертвіння. Розп'яття на хресті було способом, свідомо розробленим таким чином, щоб позбавити жертву всякої гідності. Людину били, роздирали її тіло до кісток, потім змушували тягти горизонтальну перекладину хреста до місця страти, де прибивали цвяхами руки і ноги — так, щоб цвяхи проходили через нервові центри і завдавали нестерпного болю. Потім хрест піднімали — щоб розп'ятого добре було видно звідусіль, — і залишали висіти. Задля ковтка повітря людина, прибита до хреста, мусила припідніматися на пробитих кінцівках. Ці муки могли тривати кілька годин або кілька діб. Римляни піклувалися, щоб смерть тих, хто зважився кинути виклик їхній владі, не виглядала ні шляхетно, ні красиво.

І ось Господь, щоб дати нам життя і благословення, приймає найбільш

страшну й огидну смерть, опиняється на самому дні страждань і знедоленості, серед тих, хто, здається, назавжди втрачений для світу під глибинами гріха і прокляття. Він, безневинний, умирає прирівняним до злочинців серед двох розбійників...

Але Його Воскресіння докорінно змінює світ. У світлі Воскресіння Хрест стає Божественною славою Христа. Спаситель викупив на ньому світ, зруйнував прокляття людства, виклопотав нам благословення Отця Небесного, переміг смерть нашу і дарував усім воскресіння з мертвих. Відтоді знаменням і силою Хреста відбуваються всі Таїнства церковні; освячується вода, і всі стихії, і всі віряни, які з вірою приймають його; хрест носимо на грудях і через нього утримуємося від багатьох спокус і підступності ворожої; хрестом знаменує нас Свята Церква і по смерті, коли читає над нами надгробні піснеспіви; хрест ставиться на могилах померлих у союзі з Церквою. Бо в хресті, з вірою уживаним і зображуваним, діє Божественна благодать, спасає сила Христа розп'ятого, що являє невинно Його Божественну владу над усім світом.

Юлія Іванова

У номері:

Операція
«Ликвідація»
Вспоміная печальную дату из истории
Крестовоздвиженского монастыря...
с. 6-7

Триває підготовка
до реставрації
будівлі Кадетського
корпусу
Інтерв'ю з науково-методичним
керівником проекту реставрації
Оксаною Белявською
с. 9

Найвідоміші
представники
сучасного іконопису
в Румунії
Тенденції світового церковного
мистецтва як об'єкт вивчення
студентами Полтавської
Місіонерської Духовної семінарії
с. 10-11

**ПРОСИМО
ВАШИХ ПОЖЕРТВ
НА БУДІВНИЦТВО
ХРАМУ
СВЯТОГО АПОСТОЛА
АНДРІЯ ПЕРВОЗВАНОВОГО
МІСТА ПОЛТАВИ**
Р/р 37331489000000000260067926
Код ЗКПО 22531703
МФО 331489
ПАТ «Полтава-банк»

Сердечно дякуємо всім
відомим і невідомим благодійникам!

Неділя 6-та по П'ятидесятниці

✠ У неділю 6-ту після П'ятидесятниці, день пам'яті преподобного Афанасія Афонського, 19 липня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив Божественну літургію в Полтавському Хрестовоздвиженському жіночому монастирі. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михайл Волощук, духовенство обителі та міста Полтави.

За богослужінням молилася настоятелька монастиря ігуменя Матридія з сестрами обителі.

Піснеспіви Божественної літургії виконав Архієрейський хор під керуванням протодиякона Георгія Лінда.

На сугубій ектенії були піднесені молитовні прохання про позбавлення українського народу від епідемії коронавірусу, молитва про медичних працівників, які рятують людські життя, а також сугуба молитва про мир в Україні та про єдність Православної Церкви.

Після запричасного вірша проповідь виголосив священик Георгій Шепіда.

По завершенні богослужіння Архіпастир звернувся до віруючих зі словом настанови та благословив усіх.

У день пам'яті святих отців шести Вселенських Соборів

✠ У неділю 7-му після П'ятидесятниці, день пам'яті святих отців шести Вселенських Соборів, 26 липня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив Божественну літургію в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили прес-секретар єпархії протоієрей Миколай Довганич та клірики кафедрального собору.

За богослужінням були піднесені посилені молитви про припинення епідемії коронавірусу

і про лікарів, які ведуть боротьбу за життя і здоров'я хворих.

Після запричасного вірша протоієрей Миколай Довганич звернувся до віруючих зі словом проповіді, розповівши про суть рішень Вселенських Соборів.

За старанні труди на благо Української Православної Церкви Ольга Олексіївна Гринчак була нагороджена орденом княгині Ольги.

Насамкінець Високопреосвященніший Владика привітав віруючих з недільним днем і благословив усіх.

День пам'яті рівноапостольного великого князя Володимира

✠ З нагоди свята Хрещення Русі та святкування пам'яті рівноапостольного великого князя Володимира, у Святому Хрещенні Василя, 28 липня Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив Божественну літургію в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили прес-секретар єпархії протоієрей Миколай Довганич та клірики кафедрального собору.

За богослужінням були піднесені посилені молитви про припинення епідемії коронавірусу і про лікарів, які ведуть боротьбу за життя і здоров'я хворих.

По завершенні богослужіння Високопреосвященніший Владика привітав віруючих зі святом і благословив усіх.

Єпархіальна хроніка

12–22 липня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, на узбережжі Азовського моря традиційно було організовано православний табір «Хвиля». У таборі відпочивали учні недільної школи та молоді прихожани храму на честь Різдва Христового міста Зінків. Оздоровлення на морі запам'яталося не тільки купанням, а й духовними бесідами і спільними молитвами, без чого неможливо уявити образ

життя православних, й активними спортивними іграми, змаганнями, конкурсами, концертами. Поїздка відбулася за підтримки благодійників, храмової громади і благочинного протоієрея Іоанна Бабича.

28 липня, з благословеннішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, над Полтавою прозвучав святковий передзвін на честь свята Хрещення Київської Русі та дня пам'яті святого рівноапостольного великого князя

Володимира. Такий чудовий дарунок нашому місту зробила православна молодь. Почали бити у дзвони на дзвіниці Полтавського Хрестовоздвиженського жіночого монастиря, підхопили дзвін у Макаріївському кафедральному соборі. Не мовчали й околиці: музику храмових дзвонів почули у Нижніх Млинах, у Щербанях, у Диканці. У такий чудовий спосіб православні привернули увагу людей до важливого для нашої землі свята. Православний храмовий дзвін — це унікальний вид музичного мистецтва, характерний тільки для нашої Церкви.

2 серпня настоятель приходу храму Святої Живоначальної Трійці селища Диканька протоієрей Євген Полтавець, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, звершив молебень про подорожуючих мотоциклістів і освятив їхню двоколісну техніку. Після молебня отець настоятель звернувся до гостей зі словом проповіді і закликав до не-

ухильного дотримання Правил дорожнього руху. Організована колона звершила хресний хід на байках. Усім учасникам була запропонована трапеза.

11 серпня в Міжнародному центрі культури і мистецтв Федерації профспілок України (Жовтневий палац) у Києві, з благословення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Онуфрія та з ініціативи відділу соціального служіння Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври, відбувся «Фестиваль добра

Божественна літургія на місці зруйнованого Преображенського храму

✠ Щороку віруючі Полтавської єпархії згадують сумну подію — останнє богослужіння в Преображенському храмі поблизу села Матвіївка Котелевського району, звершене в 1961 році 30 липня ігуменом Іоанном (Котляревським). Невдовзі після тієї останньої служби храм було зруйновано. Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип 30 липня відслужив Божественну літургію просто неба на місці зруйнованого Преображенського храму. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михайл Волощук, прес-секретар протоієрей Миколай Довганич, благочинний Котелевського округу протоієрей Василій Довганич та духовенство Полтавської єпархії. За літургією молилися ігумення Нонна з сестрами Велико-Будищанської Свято-Троїцької обителі, ігумення Ангеліна з сестрами Горбанівської Богородицької обителі, ігумення Матридія з сестрами Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря.

За богослужінням були піднесені посилені молитви про припинення епідемії коронавірусу і про лікарів, які ведуть боротьбу за життя і здоров'я хворих.

Піснеспіви Божественної літургії виконав Архієрейський квартет під керівництвом диякона Михайла Костенка.

По завершенні богослужіння Високопреосвященніший Владика звернувся до віруючих з архіпастирським словом.

День пам'яті преподобного Серафима Саровського

✠ У день пам'яті преподобного Серафима, Саровського чудотворця, 1 серпня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив Божественну літургію в Свято-Серафимівській церкві міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії, настоятель Свято-Серафимівському храму протоієрей Михайл Волощук, прес-секретар протоієрей Миколай Довганич, благочинний Полтавського градського округу протоієрей Іоанн Корнієнко, клірики храму та полтавське духовенство.

За старанні труди на благо Української Православної Церкви клірик храму ігумен Афанасій (Бідний) нагороджений хрестом з прикрасами.

За богослужінням були піднесені посилені молитви про припинення епідемії коронавірусу і про лікарів, які ведуть боротьбу за життя і здоров'я хворих.

Піснеспіви Божественної літургії виконав Архієрейський квартет під керівництвом диякона Михайла Костенка.

По завершенні богослужіння Високопреосвященніший Владика звернувся до віруючих з архіпастирським словом.

Єпархіальна хроніка

і дитинства «Божі діти». У рамках фестивалю було організовано благодійний концерт для дітей-сиріт, дітей-інвалідів, дітей з сімей переселенців і багатодітних сімей, а також дітей-прихожан храмів Української Православної Церкви з різних куточків України. У святковому концерті взяли участь парафіяльні і світські хорові та танцювальні колективи. Те, що відбувалося на сцені, викликало невимовний захват маленьких глядачів. Радість свята продовжилася для дітей і після концерту, адже

для них дбайливо приготували солодкий стіл та вручили їм подарунки.

В якості гостей фестивалю були і представники Полтавської єпархії, діти і батьки, на чолі з керівником єпархіального відділу соціального служіння та благодійності протоієреєм Андрієм Сімоном. Полтавці, до речі, побували не тільки на всецерковному заході, а й у значущих історичних місцях Києва, здійснили пішу прогулянку Хрещатиком.

Скільки невідомого захвату і радості було в очах на-

ших маленьких земляків! У цей складний кризовий час Церква знаходить можливість втішити і зміцнити, подбати і підтримати тих, хто особливо має потребу в цьому. Такі заходи дуже важливі для згуртування дітей і підлітків.

Задоволені діти і їхні батьки вдячні київським організаціям та небайдужим полтавцям, які доклали зусиль до влаштування подорожі, а це передусім Полтавська єпархія УПЦ і ТОВ «Автомир логістик» (керівник В. Антонов).

Напередодні нового навчального року бібліотека Іконописної школи імені преподобного Порфирія Кавсокалівіта Полтавської Місіонерської Духовної семінарії поповнилася трьома новими навчально-методичними посібниками, виданими Брюссельською Академією Іконопису двома мовами (англійською і російською): «Пейзажні елементи в іконописі», «Драпірування в іконописі» і «Тіло людини в іконописі». Автор книг — уродженка України, випускниця Луганського худож-

нього училища і Петербурзької Академії мистецтв Ірина Горбунова-Ломакс. Іконописання художниця навчалася в майстерні Юлії Большакової при Успенському приході міста Кондопоги (Карелія). З 2003 року Ірина Горбунова-Ломакс живе в Бельгії, заміжня за англійцем, іподияконом Руської Православної Церкви. З 2005 року викладає в Академії іконопису, заснованій нею з благословення архієпископа Брюссельського і Бельгійського Симона (Ішуніна).

Митрополит Филип освятив храм у селі Великі Будища

✙ У день пам'яті святого славного пророка Божого Ілії, 2 серпня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип освятив у селі Великі Будища Гадяцького району Свято-Іллінський храм. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михаїл Волощук, прес-секретар протоієрей Миколай Довганич, благодійний Гадяцького округу протоієрей Ігор Цебенко, духовенство благочиння.

На малому вході за ревне пастирське служіння настоятель храму протоієрей Роман Височанський був нагороджений митрою.

За богослужінням була піднесена сугуба молитва про позбавлення народу від епідемії коронавірусної інфекції і про лікарів, які ведуть боротьбу з недугою.

Після запричасного вірша протоієрей Володимир Костенко звернувся до пастви зі словом проповіді про життя святого пророка Ілії, пояснивши, чому люди повинні наслідувати його ревність у вірі.

За старанні труди на благо Святої Церкви благодійники храму удостоєні вищих церковних нагород: Роман Михайлович Мішура нагороджений орденом святого великомученика Георгія Побідоносця, В'ячеслав Анатолійович Берізка — орденом святителя Миколая Чудотворця, Тетяна Іванівна Іщенко — орденом святої великомучениці Катерини. Олександр Васильович Колодяжний, Галина Миколаївна Іващенко, Микола Анатолійович Ляшко були відзначені благословенними Архієрейськими грамотами.

Після богослужіння Високопреосвященніший Владика привітав присутніх зі святом та благословив усіх.

✙ Архіпастирський візит у Гадяцьке благочиння

Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип з робочим візитом відвідав 2 серпня скит Мгарського Спасо-Преображенського монастиря в селі Плішивець. Його Високопреосвященство ознайомився з ходом реставраційних робіт Свято-Покровського собору, з побутом скиту. Супроводжував високого гостя скитоначальник архімандрит Венедикт (Малета). Отець Венедикт попросив у Владики святительських молитов для зміцнення чернечого духу в обителі і збільшення числа насельників.

Цього ж дня Високопреосвященніший Владика відвідав Покровський храм у селі Бобрик.

Святкування на честь Почаївської ікони Пресвятої Богородиці

✙ У день святкування на честь Почаївської ікони Пресвятої Богородиці, 5 серпня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в храмі святих мучениць Віри, Надії, Любові і матері їхньої Софії міста Полтави, в якому знаходиться місцевошанований список чудотворного Почаївського образу. Його Високопреосвященству співслужили благочинний Полтавського міського округу протоієрей Іоанн Корнієнко, прес-секретар єпархії протоієрей Миколай Довганич, духовенство храму та міста.

За богослужінням була піднесена сугуба молитва про позбавлення народу від епідемії коронавірусної інфекції і про лікарів, які ведуть боротьбу з недугою.

Після запричасного вірша священник Олександр Костенко звернувся до пастви зі словом проповіді.

По закінченні богослужіння Високопреосвященніший Владика привітав присутніх зі святом та благословив усіх.

Пам'ять святих преподобномучеників Мгарських

✙ У день пам'яті святих преподобномучеників Мгарських, 6 серпня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в Спасо-Преображенському Мгарському монастирі. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михайл Волощук, благочинний монастиря архімандрит Никанор (Лагутін), прес-секретар єпархії протоієрей Миколай Довганич, братія обителі в священному сані, благочинні та духовенство Полтавської єпархії.

За богослужінням була піднесена сугуба молитва про мир в Україні, єдність Православної Церкви, про позбавлення українського народу від епідемії коронавірусної інфекції, а також

про лікарів, які несуть подвиг боротьби з недугою.

За богослужінням митрополит Филип звершив хіротонію у диякона іподиякона Микити Кузьмика.

Зі словом проповіді до вірних звернувся архімандрит Макарій (Біліневич).

По завершенні Божественної літургії Високопреосвященніший Владика очолив хресний хід до Благовіщенського скиту, де біля могили святих преподобномучеників Мгарських було звершено молебень.

По завершенні богослужіння Високопреосвященніший митрополит Филип звернувся до віруючих з архіпастирським словом і благословив усіх.

Святкове богослужіння в Свято-Пантелеймонівському храмі Полтави

✙ У неділю 9-ту після П'ятидесятниці, день пам'яті святого великомученика Пантелеймона, 9 серпня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив святкове богослужіння в Свято-Пантелеймонівському храмі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михайл Волощук, прес-секретар єпархії протоієрей Миколай Довганич, благочинний Полтавського міського округу протоієрей Іоанн Корнієнко, клірики міста Полтави.

За богослужінням були піднесені посилені молитви про припинення епідемії коронавірусу і про лікарів, які ведуть боротьбу за життя і здоров'я хворих.

Після запричасного вірша протоієрей Михайл Волощук звернувся до пастви зі словом проповіді.

За старанні труди на благо Української Православної Церкви благословенними Архієрейськими грамотами були нагороджені Лідія Іванівна Синельник, Надія Іванівна Філоненко, Катерина Михайлівна Кучер.

Наприкінці богослужіння митрополит Филип привітав віруючих зі святом та благословив усіх.

Зверніть увагу

Шановні читачі! Запрошуємо вас відвідати сторінки Полтавської єпархії у соцмережах

<https://www.facebook.com/pravpoltava/>

<https://www.youtube.com/channel/UCmICfTBOvNDmEEECpEQpsOw/>

https://www.instagram.com/poltava_diocese/

Читайте і переглядайте відеосюжети, шукайте корисну для себе інформацію, радьте рідним і знайомим, підписуйтесь та робіть репости.

Продолжение. Начало в № 7

Некоторые послабления первых послевоенных лет позволили верующим людям и их духовным наставникам упрочить свое положение в обществе. Продолжилась (хотя и не без отказов) передача отнятых храмов, открывались новые приходы, возобновились паломничества к монастырским святыням. В городах и селах зазвучали колокола.

Лариса Евгеньевна Гревцева

«У нас в Полтаве были очень красивые церкви, — вспоминает Лариса Евгеньевна Гревцева (внучка протоиерея Льва Мацкевича). — И вот вечером, в шесть часов, — я так любила, знаете, солнышко только-только на закате — начинался звон. И самые первые звонки давала Всехсвятская кладбищенская церковь (стояла на месте Мемориала Солдатской Славы. — *Авт.*). Первый колокол там начинал. А после того как эта первая церковь зазвонит на вечернюю молитву, тогда шли звоны, звоны... по всему городу».

Людмила Федотовна Дудуляк

«Входишь в церковь (ту же, Всехсвятскую. — *Авт.*) — она большая, красивая, — рассказывает Людмила Федотовна Дудуляк, — на улицу не хочется выходить. Батюшка благословляет и говорит: «А теперь иди к Божией Матери, Она благословит...» И я, девочка, иду, прикладываюсь: вот Богородица, вот Спаситель, Троица Святая».

Большинство детей, чьи родители, как у Людмилы Федотовны, были глубоко верующими людьми, в одиночку в храм не ходили. Некоторое потепление в отношениях между государством и Церковью в большей степени

Всехсвятская кладбищенская церковь

Операция «Ликвидация»

Вспоминая печальную дату из истории Крестовоздвиженского монастыря...

Епископ Серафим (Шарапов)

коснулось людей в возрасте: на них «махнули рукой». Молодежи и в особенности детям путь в Церковь был заказан. Воспитание и образование в советском обществе должно быть антирелигиозным, как утверждали идеологи партии и комсомола. Ставилась конкретная задача — оградить молодое поколение от влияния церковников. «Ограждали» в основном силой. Выдворяли детвору из храмов, прорабатывали, сообщали в школу... Случалось такое и с семьей Людмилы Федотовны. На защиту вставал отец: «Марш от моего ребенка! — приказывал непрошеным гостям. — Не смей трогать! Мы пришли к Богу, а не к вам!»

В Киево-Печерскую Лавру ездили группами, преимущественно женщины. Нередко вопреки воле родных. Так складывалось в семье монахини Елисаветы (в миру Екатерины Дмитриевны Гусак). Родителям (особенно отцу) религиозность дочери-школьницы была в тягость. Ссорились крепко... Посещение Лавры, да еще и с близкими по духу людьми, в свое время стало для Кати событием на всю жизнь. «Очень хотели к источнику святых Антония и Феодосия сходить. Тогда там простая криничка была. Люди воду брали, глинку целебную (она мне потом очень пригодилась: лечила маму). Молились, милостыню болящим подавали. Надеялись на помощь угодников Божиих».

Спасо-Преображенский собор

Николаевский храм

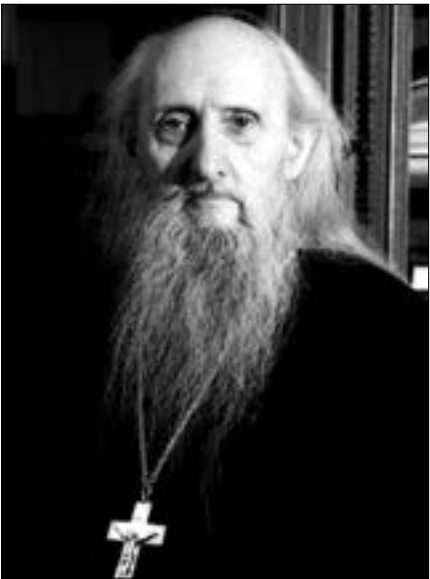
После смерти Сталина в марте 1953 года и в последующие несколько лет отношение к Православной Церкви несколько смягчилось. Нет, «повседневная борьба с культами» не прекращалась. Наоборот, в ней, конечно, с «целью усовершенствования», обнаруживали то «крупные недостатки», то «грубые ошибки на местах», то «сомнительное попустительство». Но уже тот факт, что на свободу из лагерей сначала по амнистии, а потом и через реабилитации стали выходить репрессированные священнослужители, воспринимался как знак избавления от террора, по крайней мере, в настоящем.

В 1953–1957 годах Полтавскую кафедру возглавлял епископ Серафим (Шарапов). Пройдя сталинские лагеря, он выглядел больным, немощным стариком. Едва передвигался на отмороженных ногах. Тем не менее духом Владыка был бодр, богослужения под его началом совершались с должной размеренностью, возвышенно, благоговейно. Тогдашние прихожане полтавских церквей вспоминают Преосвященного Серафима с особой теплотой. По ходу службы он садился на стульчик (не мог долго стоять) и сидя помазывал верующих. Каждому говорил какое-то напутствие. Порой два-три слова. Например: «Ступай к Божией Матери». И так выходило, что слова эти оказывались пророческими. Человек укреплялся в вере. И под святым омофором, преодолевая искушения и невзгоды, шел по жизни.

В Спасо-Преображенском кафедральном соборе (был взорван в 1962 году) Владыка служил, помимо двенадцатых праздников, также в субботу и воскресенье (архиерейским чином). Акафисты при епископе Серафиме служились соборно и нараспев. Характерно, что прихожане с радостью «сослужили» почтенному пастырю: знали слова акафистов святому Серафиму Саровскому, святому Николаю Угоднику наизусть или проговаривали их по записям в тетрадках. И храм (неважно, кафедральный, монастырский или приходской) в такие минуты становился одним боговдохновенным целым.

Благодаря заботам Владыки Серафима духовником в Полтавский женский монастырь был принят иеросхимонах Сампсон (Сиверс). По воспоминаниям насельниц, батюшка ко всем относился с пастырской любовью. Для многих он был источником утешения. С утра до вечера принимал сестер на исповеди, подавая каждой по потребности. Слово старца Сампсона принималось с верой и было законом. Благословение его считалось великим счастьем. Вот одно из напутствий, наверное, близкое каждому христианину: «Счастье есть — хранить молитву сердца с умом, иметь хрустальную совесть и усвоить смирение сердца». По закрытии монастыря бывшие насельницы переписывались с иеросхимонахом, не теряли его духовного водительства в годы рассеяния и, порой, крайней нужды.

Малоизвестный факт. С 21 по 23 августа 1956 году в Полтаве состоялся

Иеросхимонах Сампсон (Сиверс)

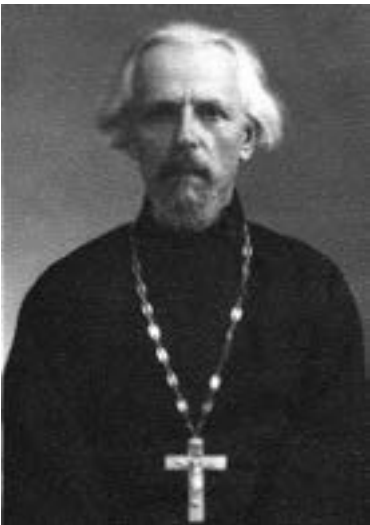
съезд благочинных Полтавской епархии с участием настоятелей и церковных старост Полтавы. Перед началом заседаний Преосвященный Серафим, в сослужении духовенства, прибывшего на съезд, совершил молебен. Отправил приветственную телеграмму Патриарху. В ответ Его Святейшество Алексий I призвал Божие благословение на труды съезда. Участники утвердили инструкцию, определяющую права и обязанности благочинных. Были вынесены соответствующие решения о финансовой дисциплине в приходах. Особое внимание отцы благочинные уделили вопросам богослужебной практики. Предложено было вызывать священников в кафедральные соборы для проверки знаний. Прозвучала коллективная просьба ускорить издание богослужебных книг. Активное обсуждение вызвали взаимоотношения между причтами и церковными советами. Было решено строго соблюдать положение об управлении Русской Право-

славной Церковью, по которому настоятель храма являлся ответственным руководителем всех сторон церковной жизни прихода. Закрывая съезд, епископ Серафим выразил удовлетворение его продуктивной работой, поблагодарил всех, кто потрудился во славу Божию над решением насущных проблем церковной жизни.

В 50-е годы батюшек очень ждали на приходах. Священнослужителей очень не хватало, а людей в храмах становилось всё больше. Отчасти потому, что многие церковные здания были изъяты или разрушены. Но это только отчасти. Если среди испытания мира сего от поколения к поколению в семьях жила верность Православию — пусть даже на уровне обрядовом, на уровне памяти предков, — во времена благие она возрождалась с новой силой. Господь, Царица Небесная, угодники Божии не оставляли свою паству: милостиво утешали, призывали к благочестию.

Незабываемыми остаются Пасхальные службы «из детства» для прихожанки Макариевского кафедрального собора Александры Андреевны Щербань. Родители ее были из верующих семей. И она, девятилетней девочкой, следовала примеру старших. Ходили с отцом в Николаевскую церковь. Мама готовила и укладывала в большую корзину праздничную снедь. «Рушничок у нас был православный: вышивала бабушка... Батюшку помню, отца Павла, — худенький такой, немолодой уже. Служили в нижнем храме. Людей собиралось много. И, знаете, не помню, чтобы гоняли нас, не пускали в церковь. Как-то попозже начали прижимать, к концу 50-х».

Действительно, со второй половины 50-х годов отношение к Церкви на высшем партийно-государственном уровне начало ужесточаться. Тревож-

Протоиерей Павел Бойко, клирик Николаевского храма

ным фактом для руководства страны явилось растущее влияние Православия. Бдительные активисты «сигнализировали» о недопустимом увеличении числа крещений и венчаний: «И это с участием молодежи!..» С возмущением отмечали размах православных празднеств, особенно в селах. Требовали запретить всякую благотворительность, закрыть для паломников ворота монастырей.

Конечно, по давней партийной традиции, все эти выпады не были случайными и бессистемными. И людям знающим легко было уловить в «новой волне» очередной мощный накат. Он не заставил себя ждать. «Заговорила» центральная пресса. Вопрос ребром: будем ожидать полного закабаления церковниками умов нашей молодежи!?. И, наконец, решение ЦК от 4 октября 1958 года: развернуть наступление на религиозные пережитки! Перемирие закончено. Государственным органам предписывалось разработать соответ-

Александра Андреевна Щербань

ствующие мероприятия. Неудивительно, что первым стало принятие так называемого «монастырского» постановления, за ним — «налогового» (оба в решении от 16 октября 1958 года).

Нагнеталась срежиссированная сверху антирелигиозная истерия. Атмосферу для будущих гонений подогревали на местах «специальными мерами по улучшению антирелигиозной работы». В прочтении новоявленных безбожников это были нападки, оскорбления, открытая травля священнослужителей и верующих. Из старых пропагандистских «сундуков» начала XX века вынули и пустили «гулять» по страницам газет кощунственное определение в адрес Православия — «мракобесие». Теперь никто не мог усомниться в преданности товарища Хрущева и его соратников ленинским принципам утверждения коммунистической идеологии.

Людмила Никитина
Продолжение следует

Икона святителя Алексия из Макариевского собора подарена полтавчанам Патриархом Алексием I

Служба в Спасо-Преображенском соборе при епископе Полтавском Палладе (1947–1952)

Епископ Полтавский и Кременчугский Палладий (Каминский)

Епископ Серафим (Шарапов) на крестном ходе

«Муж нравов непорочных, доброты сердца примерной, православия непоколебимого»

Окончание.

Начало в № 3–7

Дары государя императора

17 ноября 1857 года архимандрит Александр хиротонисан во епископа Архангельского и Холмогорского в Казанском соборе Санкт-Петербурга. На Архангельской кафедре он служил в течение трех лет. 5 января 1858 года Преосвященный Александр прибыл в Архангельск. Он направился сразу в кафедральный собор к литургии, где его приветствовал речью протоиерей собора Николай Жданов.

В июне 1858 года епископ Александр сопровождал императора Александра Николаевича, пожелавшего лично осмотреть следы бомбардировки Соловецкого монастыря англичанами. 20 июня в 11 часов вечера государь прибыл в обитель на пароходе-фрегате «Гремящий». Светлой северной ночью его встречали около трех тысяч богомольцев. При колокольном звоне и пальбе с парохода и находящихся на монастырских стенах орудий император направился в Спасо-Преображенский собор. Выслушав молебен в церкви преподобных Зосимы и Савватия, приложившись к святым мощам, Его Величество осмотрел монастырь, обошел вокруг стен крепости в сопровождении епископа Александра. Епископ разъяснял подробности недавних военных событий. 21 июня 1858 года Преосвященный Александр удостоился лично получить из монарших рук орден Святой Анны первой степени и бронзовую медаль на Андреевской ленте за участие в Крымской войне. Удостоверившись в военных подвигах соловецких монахов, государь награждал их крестами и медалями в память Крымской войны 1853–1856 годов, пожертвовал обители 72-пудовый колокол с изображением обстрела монастыря, а также 2000 рублей на устройство придела в честь благоверного князя Александра Невского.

На покое

Помимо трудов по епархии, епископ Александр с 1858 года исполнял обязанности вице-президента Архангельского попечительного тюремного комитета. Не забывал Преосвященный и Соловецкую обитель. Пасху 1859 года Владыка праздновал на Соловках. В этом году ему исполнилось шестьдесят лет. Старческие недуги заставили его подать прошение о переводе в одну из южных епархий. 13 сентября 1860 года Преосвященный Александр назначен епископом Полтавским и Переяславским. По причине тех же болезней 16 октября 1862 года он написал прошение об увольнении на покой: «Прослужив Церкви Божией сорок шесть лет, уже чувствую себя ослабевшим в силах, потому что служба моя разнообразная на воде и на сухом пути сопряжена была с большими трудами, до того, что каждый раз, будучи в великих опасностях, готовился к смерти, и не могу более продолжать епархиальной службы».

12 ноября 1862 года Преосвященный Александр уволен согласно его прошению на покой с назначением пенсии 1500 рублей серебром в год за особые заслуги при обороне Соловецкого монастыря. Вопреки просьбе отца Александра позволить ему вернуться

Епископ Александр (Павлович)

Киево-Печерская Лавра

в обитель, члены Святейшего Синода не дали Преосвященному Александру в управление Соловецкий монастырь. Епископ был принят митрополитом Киевским Арсением. В Киево-Софийском митрополичьем доме Владыке выделили две комнаты. Хотя в письме к митрополиту Арсению от 23 июля 1863 года Преосвященный Александр писал: «Помещением моим, по милости Вашего Высокопреосвященства, и всем я доволен», сердце его тосковало по Соловецкой обители, где он теперь желал быть просто насельником. «Указом Святейшего Синода дозволено мне просить перемещения в другое место жительства, если не пожелаю оставаться в Киеве. На основании этого прошу Святейший Синод уволить на жительство в Соловецкий монастырь на таком основании, на каком я живу в Киеве; посему нижайше прошу Ваше Высокопреосвященство исходатайствовать мне пред Святейшим Синодом перемещение в Соловецкий монастырь. Живя в Киеве, я не имею покоя от родных и знакомых».

Когда епископ Александр потерял надежду вернуться в Соловецкую обитель, на него напала скука, доходившая до уныния. 17 июня 1864 года он обратился в Святейший Синод с просьбой назначить ему в управление Киево-Выдубицкий Георгиевский монастырь. На эту просьбу он получил положительный ответ, но в монастырь не переселился, а продолжал жить в Киеве при кафедральном соборе. В 1867 году Преосвященный Александр изъявил желание посетить Иерусалим и другие святые места Востока, а также гору Афонскую. Получив увольнение на шесть месяцев, он в январе 1868 года выехал из России через Одессу. В Иерусалиме был принят с любовью и

вниманием. О путешествии архиерея-паломника можно получить представление из письма Платона, архиепископа Костромского, к Преосвященному Александру: «С особенным утешением я читал о Ваших странствованиях молитвенных по Афону. С удивлением прочитал, что Вы посвящали не только в диаконы и священники, но и в архимандриты, освящали храмы и антиминсы, как епархиальный архиерей. С особенным благоговением читал Ваши сказания о Ваших молитвенных подвигах на святой Горе. Из всех русских архиереев едва ли не Вы одни могли вынести такой подвиг молитвенный. Ваша непрестанная молитва, конечно, была полезна, как добрый пример бывшим свидетелям оной, но вместе великую честь принесла всему епископству русскому, ибо от Вас будут заключать и о других. Господь сам да воздаст Вам Своею великою и богатою милостью за нас и за всех...». В сентябре 1868 года епископ Александр вернулся в Киев.

«Из земли взят, в землю пойдешь»

Еще 14 октября 1868 года Преосвященный Александр подал на имя священоархимандрита Лавры Киевского митрополита Арсения следующее прошение: «Если Господу Богу угодно будет переселить меня в вечность, то приемлю смелость смиреннейше просить Ваше Высокопреосвященство: благословите погребсти мое грешное тело на Дальних пещерах в церкви зачатия святой Анны, где погребен проживавший на покое в Лавре преосвященный Иосиф, бывший Смоленский, а в начале Архангельский, как и я там был на служении... Милостивейший архипастырь и отец! Нижайше прошу Вас учинить милостивую резолюцию для сведения Духовному собору Лавры». Прошение было удовлетворено.

7 января 1869 года Преосвященный Александр получил письмо от иеромонаха Виталия, спасшего его от гибели в море в 1854 году: «Преосвященный владыко! Все скорби переносите с благодарностью. Так верно Господу угодно, чтобы попустить на Вас вся скорбная. Какой угодник Божий из святителей не перенес скорбей? Святитель Иоанн Златоуст каких гонений не перенес, и пишет, что благополучная жизнь — погибель человеку. Милость Божия свыше есть за терпение и унижение Ваше. Устраивайте себе дом в будущем веке терпением своим. Да и мне уголок дайте молитвами Вашими, когда устроите себе могилу в Киево-Печерской лавре в пещерах. Тако да будет! И я советую быть погребенну телу Вашему в пещерах. Я надеюсь, что Киево-Печерские угодники умолят о Вашей душе, и милость Божию получите. Если я помру наперед Вас, меня грешного поминайте; а если Вы наперед меня упокойтесь, так я буду Вас поминать. Нам дороже всего будущая жизнь. И так простите. Я Вашу любовь о Христе помню и содержу в сердце моем. Вам известный убогий чернец настоятель Кожеозерской обители иеромонах Виталий». На этом письме епископ Александр оставил заметку: «Благодарю Бога! Какая добрая душа писатель сего — настоятель Кожеозерской пустынной общежительной обители иеромонах Виталий, спасший меня в Белом море от потопления и бывший при мне в Соловецкой обители архидиаконом! За спасение моей жизни

указом велено рукоположить его в иеромонахи. Был в Соловецкой обители наместником примерно-строгой монашеской жизни и детского сердца. Никаких напитков не употребляет и даже чай мало любит. Необыкновенно силен и здоров. Сын купца из Вятской губернии. Очень любил меня и при расставании в Соловецкой обители приглашал меня приезжать к ним на старые годы умирать. А теперь вот другой совет дает на мою пред ним откровенность, касательно избрания мною могилы, может быть потому, что и сам он уже не в Соловецкой обители, где перемен много и не к лучшему. Да будет же мне по желанию его и молитвам его и моей дорогой матери, молившейся часто на Дальних пещерах в келии преподобного Феодосия, во время служения мною литургии в церкви преподобного Феодосия, когда я был священником и протоиереем».

17 октября 1874 года Преосвященный Александр последний раз участвовал в богослужении. Он обошел все пещеры Киево-Печерской Лавры с молитвой. А на следующий день почувствовал себя совсем плохо и с этого дня не выходил из келии. В эти дни принял Таинство елеосвящения и ежедневно приобщался Святых Таин. 7 ноября после приобщения Святых Таин попросил усадить себя в кресло и весь день пробыл бодрствующим. На следующий день, когда зазвонили к всенощной в честь праздника Архистратига Михаила, он взял в руки горящую свечу и стал вслух молиться. Позвал двух своих сыновей протоиереев и двух келейников. Им представлялось, что он видит перед собой целый сонм небожителей. Во время этой молитвы лицо епископа Александра светилось необычайной радостью и оживлением, глаза сияли, на бледных щеках появился румянец. По выражению сына Гавриила, в нём произошло «взыграние духа». После молитвы заснул таким глубоким и спокойным сном, что окружающие подумали — не скончался ли он? В 9 часов вечера епископ проснулся и сказал своим сыновьям: «Думал я умереть во вторник, а умираю в пятницу». — «Батюшка, — отвечал один из сыновей, — да ведь ныне какой праздник? Собор святого Архистратига Михаила и прочих Сил небесных. Не помолятся ли все они за Вас?» Затем отец Александр стал тяжело дышать и в три часа ночи 8 (21) ноября 1874 года преставился.

В 5 часов вечера этого же дня киевское духовенство крестным ходом и с хоругвями провожали священные останки епископа-подвижника в Киево-Печерскую Лавру. Тело усопшего приняли архимандрит Варлаам с братией и внесли в церковь Зачатия Анной Пресвятой Богородицы над Дальними пещерами. 10 ноября после совершения Божественной литургии и отпевания по священническому чину гроб с телом почившего архипастыря был опущен в могилу, приготовленную у северной стены притвора церкви Зачатия Анной Пресвятой Богородицы. Место упокоения Преосвященного Александра отмечено иконой с изображениями благоверного князя Александра Невского и апостола Андроника со следующей надписью: «Из земли взят, в землю пойдешь, иерарх. Отечество твое — гроб, мати — земля, а богатство — грехи».

Материал подготовили
Марина Осипенко, Инна Малахова
Альманах «Соловецкое море»,
№ 8, 2009 год

Триває підготовка до реставрації будівлі Кадетського корпусу

У Департаменті культури і туризму Полтавської облдержадміністрації відбулася нарада з розгляду науково-проектної документації «Противаварійні роботи при підготовці до реставрації пам'ятки архітектури національного значення — Кадетського корпусу». На декілька запитань редакції газети стосовно заходу відповіла учасниця засідання, науково-методичний керівник проекту реставрації, кандидат архітектури Оксана Белявська.

— Шановна Оксано Юріївно, розкажіть, у якому складі відбувалася нарада?

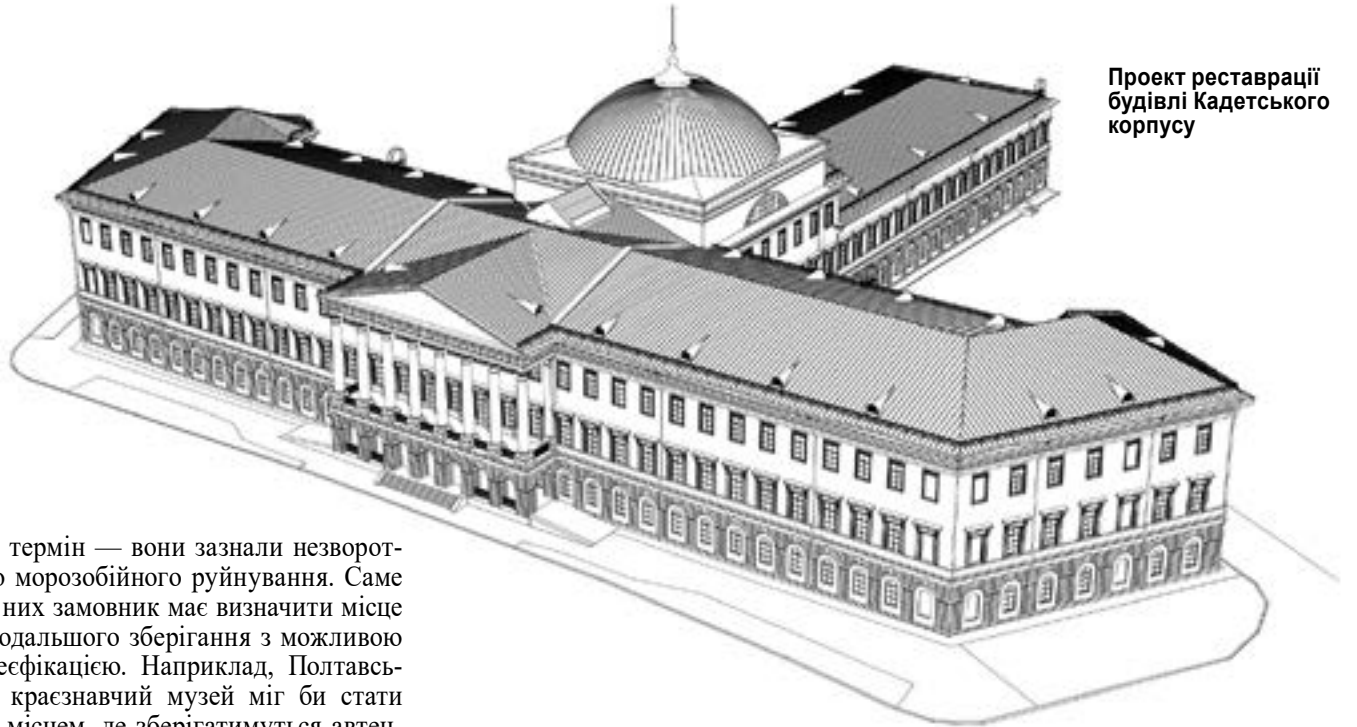
— У заході брали участь: заступник директора Департаменту культури і туризму, голова Консультативної ради з питань охорони культурної спадщини Інна Шерстюк, начальник Управління містобудування і архітектури Департаменту будівництва, містобудування, архітектури та ЖКГ, головний архітектор області Ірина Особік, члени Консультативної ради, директор проектної організації ТОВ «Промагропроект» Валентина Бут, представники громадської організації «Збережемо Полтаву», котрі входять до складу робочої групи, утвореної власником будівлі і замовником робіт Територіальним управлінням Державної судової адміністрації України в Полтавській області, заступник начальника ТУ ДСА України в Полтавській області Віталій Федько, автори проекту — головний архітектор Олена Попова, головний інженер Олександр Калінін, журналісти місцевих ЗМІ.

— Як визначено перший етап проектування реставрації корпусу?

— На думку фахівців, це має бути здійснення комплексу противаварійних заходів. Адже у випадку з будівлею корпусу наше головне завдання — зберегти пам'ятку. На початках — це убезпечення її від впливу атмосферних опадів, запобігання руйнуванню опорних конструкцій. Тому основну увагу маємо приділити відновленню даху і куполу споруди. Наша проектна група пропонує створити не тимчасові, а стаціонарні захисні конструкції, які забезпечуватимуть виконання наступних завдань з реставрації.

— Будь ласка, Оксано Юріївно, конкретизуйте, що саме потрібно виконати на етапі противаварійних робіт?

— Передусім маємо попрацювати над зміцненням деяких, визначених інженерними дослідженнями, простінків зовнішніх несучих стін, що зазнали значних руйнувань. Далі будуть розбирати нестійку цегляну кладку вінцевих карнизів, демонтувати бетонні та сланцеві карнизні плити. На сьогодні частина з них втрачає придатність до подальшої експлуатації і потребує заходів з укріплення. Доведеться зняти усі ряди цегляного мурування (до моноліту). Тоді відсортувати історичну цеглу, промаркувати її і потім вкласти у проектне положення на висхідні точки. Те ж стосується бетонних і сланцевих карнизних плит, частина яких наразі пошкоджена. Їх так само планується, і це прописано в проекті, обережно демонтувати, зібрати й промаркувати. Якщо віцілілі бетонні плити ми розраховуємо вкласти на місце, у проектне положення, то сланцеві вже відслужили

Проект реставрації будівлі Кадетського корпусу

свій термін — вони зазнали незворотного морозобійного руйнування. Саме для них замовник має визначити місце їх подальшого зберігання з можливою музеєфікацією. Наприклад, Полтавський краєзнавчий музей міг би стати тим місцем, де зберігатимуться автентичні, але не придатні до використання елементи Кадетського корпусу. Усе це зафіксує у відповідному акті, адже йдеться про історичну складову пам'ятки. Також передбачено демонтувати утеплювач радянських часів, що на горіщі, — він уже втратив корисні властивості і потребує заміни відповідно до сучасних вимог Державних будівельних норм України. Буде знято пошкоджені пожежею дерев'яні конструкції даху і, власне, сама покрівля. За результатами дослідження, аварійними визнані бетонні балкони актового залу. Один із них доведеться прибрати, інші укріпити.

— Що включає в себе наступний етап робіт?

— Відновлюватимемо розібрану цегляну кладку, будемо встановлювати демонтовані елементи у нове проектне положення, замінювати втрачені. Проектом передбачено влаштування монолітного залізобетонного пояса по периметру споруди на рівні вінцевих карнизів, аби можна було вирівняти геометрію плану будівлі та якісно і безпечно встановити нові конструкції кроквяної і фермової системи даху. За цим — монтаж кроквяної системи (вона буде металевою), обрешітки й покриття.

— Як вписуються противаварійні заходи у майбутню реставрацію корпусу?

— Фактично вони вже є складовою частиною майбутнього проекту реставрації. Це дуже відповідально, зважаючи на статус будівлі та проблеми, які доводилося розв'язувати у недавньому минулому задля її порятунку. Я переконана: потрібно виносити на загальне розповідати громаді про результати

кожного етапу робіт. Люди хочуть знати, що відбувається на об'єкті.

— Стало відомо, що замовник — Державна судова адміністрація — підтримав пропозицію відновлювати історичний (XIX століття) купол корпусу. Розкажіть, будь ласка, яким він буде.

— Справді, це було для усіх приємною новиною. Нагадаю, що до руйнувань часів Другої світової війни (1943 року) діаметр купола становив близько 24 метрів, а висота — до 8 метрів. Купол, відновлений у повоєнний час (до нищівної пожежі 2006 року всі полтавці могли його бачити) був нижчий і менший у діаметрі, тобто відновлений як символ, а не функціональна складова будівлі. Цьому є пояснення, адже під великим історичним куполом у свій час містилася домовна церква Кадетського корпусу, тоді як за часів військового училища малий купол означував місце актових заходів. Враховуючи, що радянський купол знищений безслідно, ми вирішили відновити історичну правду і повернутися до первісних габаритів і форми цього надважливого елемента об'ємно-просторової композиції пам'ятки. Ще одна деталь — колір даху і купола буде сірим, а стіни залишаться білими. Купол виготовлятимуть з окремих металевих форм і збиратимуть на землі. Потім частинами підніматимуть на зовнішній четверик колишньої домової церкви Кадетського корпусу. Звісно, функціональне призначення приміщень і будівлі загалом зміниться докорінно. Тепер це буде не військовий навчальний заклад, а будинок правосуддя з усіма специфічними вимогами до його діяльності, котрі визначатиме замовник. Але фахівці відстоюють особливу обережність і коректність у ставленні до всіх

деталей будівлі. Адже йдеться саме про реставрацію. Тож жодних відхилень від історичної правди в умовах реабілітації Кадетського не буде!

— Якими є терміни реалізації противаварійного плану?

— Перш ніж почнуться роботи, необхідно дотриматись певних процедур. Сподіваємося, що опісля погодження проекту в Центральному органі охорони культурної спадщини та проходження Державної будівельної експертизи з отриманням необхідних дозволів восени цього року роботи буде розпочато.

— Які рішення прийняті за підсумками наради?

— Учасники наради підтримали науково-проектну документацію і запропонували Департаменту культури і туризму Полтавської облдержадміністрації звернутися з клопотанням до Міністерства культури та інформаційної політики України про погодження проектної розробки задля пришвидшення реставрації унікальної пам'ятки.

— Щиро дякую Вам, Оксано Юріївно, й успіхів усім причетним до справи відновлення Кадетського корпусу!

Бесідувала Людмила Нікітіна

Коли номер готувався до друку, стало відомо, що 13 серпня Міністерство культури та інформаційної політики України погодило проектну документацію з проведення противаварійних робіт при підготовці реставрації пам'ятки архітектури національного значення будівлі Кадетського корпусу (охоронний номер 577/5). Тепер проект перебуває на експертизі за усіма напрямками у філії ДП «Укрдержбудекспертиза» в Полтавській області. Очікуємо на результати!

Закінчення. Початок у № 7

Іоанн Попа

Хоча йому лише 41 рік, Попа вже розписав у фресковій техніці дві церкви в Бухаресті та Алба-Юлії, церкву монастиря в горах Апусени, а також храми та невеликі каплиці на півдні Італії, на Кіпрі та на Афоні. Попа дуже обізнаний у сфері візантійського мистецтва, його корінні і спадщині, що поширилася на Балканах і в південній Італії. Добре освічений в історії мистецтв і обдарований дослідницьким покликанням, він художньо схиляється до місцевого стилю, пов'язаного з візантійською традицією Єдиної Церкви. Він здатний створювати свої фрески, адаптовані або до традиційної, або до експериментальної архітектури, і таким чином генерувати унікальні іконографічні програми.

Автор багатьох ікон, Попа іноді створює нові розповідні цикли в сценах, написаних на полях ікони. Він створив досить оригінальну фреску в церкві святого Іоанна Предтечі в Алба-Юлії. Сцени зводяться до найважливіших основ, написаних на великих площах, відмежованих написами, фрагментами Святого Письма і літургійними текстами. Іоанн володіє твердою технікою письма, яка надає його фрескам певну монументальність та ієратичну атмосферу, характерну для первісного мистецтва.

Іоанн Попа став одним із провідних іконописців. Він майстерно володіє як класичним візантійським стилем в іконописанні та фресці, так і сучасним, виробленим у процесі пізнання румунської національної художньої школи, стилістичним письмом.

Ось як розповідає про свою роботу і сферу іконописання в Румунії сам Іоанн Попа:

— Після закінчення гімназії я пройшов підготовку в монастирі Римець з черницею Марією, де я відкрив для себе перші альбоми візантійських моделей і декілька чудових пензлів і фарб, привезених до країни відразу після зміни комуністичного режиму в Бухаресті. Проте фундаментальним було духовне керівництво, яке я отримав у той час, і знання прекрасних прикладів-моделей хорошого смаку. У кінці навчання в Академії образотворчих мистецтв у Бухаресті, на факультеті живопису, я познайомився зі своєю майбутньою дружиною Камелією, моєю молодшою колегою на тому ж відділі, і ми вирішили присвятити наше творче життя іконопису та Церкві (усі художні навички та знання ми набули академічно). Ця місія вперше була реалізована нами не в нашій країні, а в південній Італії, в католицькому регіоні, де кілька парафіяльних священників

Найвідоміші представники сучасного іконопису в Румунії

Іоанн Попа за роботою

хотіли відновити місцеву візантійську традицію першого християнського тисячоліття. Там я закінчив свої перші фрески та важливі ікони, відкрив людей, які цінують і підтримують цей художній підхід, ознайомився з дуже багатою і великою іконографічною традицією, дивовижно збереженою; я також зрозумів важливість поваги до відновлення духу та специфіки місцевої традиції. Разом з Камелією ми стали командою, яка постійно шукає теологічні теми та їх вирішення, а також стилістичні, композиційні та виразні формули для кожного конкретного місця та церкви. Проте після кількох робіт, проведених у різних країнах, ми разом прийняли рішення повернутися до Румунії і служити громаді та Церкві вдома.

— Які найважливіші професійні освітні програми доступні для підготовки іконописців у Румунії нині?

— Ми повинні розрізняти два види діяльності — діяльність іконописця і діяльність фрескового живописця. Існує загалом безліч формувальних шляхів, як складних, так і дуже динамічних. Сегмент церковних художників є найбільш представницьким у Румунії, свою освіту вони набувають традиційним способом, через безпосередній досвід, через практику. Командна робота дозволяє передавати технічні процеси та теоретичні уявлення від найстарших і досвідченіших до менш досвідчених — початківців. Деякі команди, що належать особливо до молодого покоління, характеризуються особливим спілкуванням між членами як з точки

зору їх спеціалізації, так і духовного спілкування.

Дисципліна церковного живопису також була частиною іконографічного запалу, який Румунія пережила впродовж останніх двадцяти років, з адміністративним механізмом, сформованим близько шістдесяти років тому в Румунському Патріархаті і названому Комісією церковного живопису. Усі, хто хочуть вивчити церковний живопис, повинні спочатку отримати ліцензію комітету, що складається з трьох академічних священиків, трьох художників з величезним досвідом і віднедавна мистецтвознавця. Необхідно мати дворічний досвід стажування в студії або досвід розпису будівельного майданчика з досвідченим художником, який вже ліцензований. Завершальним буде іспит з малюнка по пам'яті: людська фігура і сцена із Господніх свят. Необхідні ще два роки спеціалізації, як правило, з одним і тим же ліцензованим художником, і заключний тест, який складається з теми, що виконується безпосередньо на стіні, зазвичай складна сцена; потім теоретичний іспит з догматики, історії мистецтва і технічний тест, що складається з декількох ікон і церковного іконографічного проекту в розділі. Наприкінці кандидат отримує оцінку, а потім, залежно від кількості розписаних церков та іконографічної якості робіт, він підвищується в ступені. Це дозволяє людині з більшою кількістю ступенів мати доступ до важливіших робіт у монастирях або містах Румунії та діаспорі.

Ще один сегмент майбутніх іконописців становлять випускники Академії витончених мистецтв. Вони вже добре знайомі з поняттями малюнка, композиції та пластичності, а пізніше наближаються до ікони більш творчо та художньо.

Нарешті, помітне число іконописців (деякі з них навіть ченці) пишуть ікони хорошої якості, зазвичай вдаються до старої візантійської традиції або старого румунського живопису. Значна кількість румунських іконописців за останні дванадцять-чотирнадцять років зуміли пройти навчання в тісній співпраці з двома румунськими монахами, що живуть на Афоні, отцями Харалампієм і Яковом, які рішуче підтримують створення автентичних візантійських ікон відмінної складності та технічної якості. Молоде покоління також плідно співпрацює з ченцем Ілією (Дантесом), який працює в монастирі на півдні Румунії і розвиває стиль після Палеологічної школи. Інша група художників-іконописців пройшла навчання на Кіпрі під керівництвом кіпрського монаха-афоніта отця Дометіоса.

— Що відбувається в Румунії тепер, коли триває відродження іконопису? Чи існує основна група іконописців, богословів і вчених, які задають тон?

— Протягом останніх десяти-двадцяти років у Румунії спостерігається значне зростання кількості художників-іконописців і фреско-живописців. Це зумовлено великою кількістю церков, побудованих по всій країні, особливо

в містах, забудованих у комуністичний період і, звичайно, не забезпечених місцями богослужіння. Крім того, було відкрито багато монастирів і скитів, а також капличок при кожній лікарні або військовій частині. Ці церкви також потребують іконографічного «одягу» та ікон, які будуть розміщені на іконалах та в інших місцях. Таким чином, щорічно в середньому 30 уповноважених людей, більш-менш підготовлених. У більшості випадків церкви розписані у фресковій техніці, дуже складній та вимогливій.

У цьому сенсі ми маємо привілейовану ситуацію, але є багато речей, які стосуються стилістичного вирішення і сприйняття кінцевого ансамблю, які ще потрібно вирішити. Багато літургійних інтер'єрів усе ще візуально надто завантажені, іноді з різкою, комерційною кольоровою гамою: це коли художник більше турбується про покриття кожного метра живопису, щоб так обґрунтувати оплату своєї праці, ніж про відповідність іконографічної розповіді літургії. Акцент робиться на механічному відтворенні, а не на автентичному відкритті і досвіді Православ'я.

Хорошим моментом є турбота Румунського Православного Патріархату про започаткування тем, конференцій і навіть серії конкурсів, пов'язаних з національною специфікою церковного живопису.

— Які основні теоретичні та практичні питання розглядаються та обговорюються сьогодні між румунськими іконописцями?

— 2017 рік був оголошений Румунським Патріархатом ювілейним, присвяченим іконописцям. У нашій країні було безліч аудіо- та відеоінтерв'ю з іконописцями. Тепер у нас є свідчення про наш власний досвід, але все ще мало діалогу і теоретичних запитань. Для більшості іконописців основним завданням є зв'язок з традиційним візантійським елементом навчання. Цей метод дозволяє отримати доступ до старих моделей або шляхом копіювання, або шляхом розуміння і вивчення мови церковного живопису, що належить до різних століть. На теоретичному рівні виникають індивідуальні запитання про те, наскільки глибоко нинішній художник може зрозуміти древні ікони і чи може написати роботи на рівні візантійських шедеврів, наприклад, сцени Хори або Константинополя. Або виникає занепокоєння щодо спрощення та адаптації певної традиційної спадщини відповідно до сприйняття сучасного віруючого та суспільства, в якому ми живемо, коли вводять яскраві відтінки. Але благодать Святого Духа була постійним працівником Церкви і допоможе і нам виконувати завдання, щодо яких ми не маємо розуміння і відповіді. Іконописець має обов'язок «охороняти добрий скарб, доручений вам, за допомогою Святого Духа» (2Тим. 1:14).

— Як Ви бачите взаємодію традиційної іконографії та розвитку сучасного живопису? Чи є місце для інновацій без шкоди для традиції?

— Що стосується особистого художнього підходу, то, на мою думку, необхідно зважати на культурний контекст, в якому ця церковна картина виникла. Вона повинна бути вираженням всієї еkleзіальної традиції двох тисяч років, а не певного періоду. Проте неприродно ігнорувати сучасний художній палімпсест і не вдаватися до більшої простоти засобів вираження, суттєвої форми і знакових повідомлень. Візантійський стилістичний підхід повинен бути переформатований і переведений в умови, в яких ми більше не візантійці, а скоріше люди, що живуть у повноцінному постмодернізмі і глобалізмі, в часи якого образ має величезний вплив і рухається з надзвичайною швидкістю.

Виникає низка запитань: яку ми пропонуємо сьогодні ікону Церкві? Ікону як репрезентацію творіння, перетвореного нетварним світлом? Чи ми можемо це сприймати як передчуття майбутнього світу, уявлення про невидиме? Чи достатня для цього підготовка нашого внутрішнього життя і яке ще розуміння повинні мати ми як творці іконних образів і відтворювачі Божественних таємниць? Наскільки ми повинні слідувати освяченим, усталеним моделям і скільки нам потрібно живого і творчого діалогу з традицією і її текстами, здатними надихнути на нові смисли і теми?

Я вірю, що відповіді є в Церкві, в нашому спілкуванні, під знаком Святої Євхаристії, Тіла Христового, Яке ми отримуємо на кожній літургії, через пробудження і турботу про духовне особисте життя і через них у стяжання Святого Духа. Існує потреба в інтенсивному практичному досвіді та в обговоренні цього мінімізованого підходу до форм і засобів вираження суттєвих елементів композиції.

Сучасна культура, навіть якщо вона надто світська, може позначити цю нову іконографічну мову. Візантійське мистецтво кожного століття фактично було вираженням філософських, соціальних і культурних факторів того часу. Та традиція була постійною та неперервною інновацією!

Деякі з сучасних румунських іконописців створили нові іконографічні теми, наприклад Разван Гаска зі своїм святим Максимом Сповідником та зі сценами його життя, написаними в момент присутності мощей святого в Яссах у 2010 році. Також цікава робота Маріуса Гінеску — ікона святого Пахомія та святого Димитрія Ростовського, яка являє собою момент у житті преподобного Пахомія з міста Гледін (1674–1724), румунського відлюдника і єпископа, який провів свої останні роки в Києво-Печерській Лаврі. Інші художники теж повинні бути згаданими за свою оригінальну манеру виконання, в якій вони переосмислили певні класичні теми, наприклад, Даніель Тома і його ікона святого Георгія. Нарешті, ми повинні згадати тих тала-

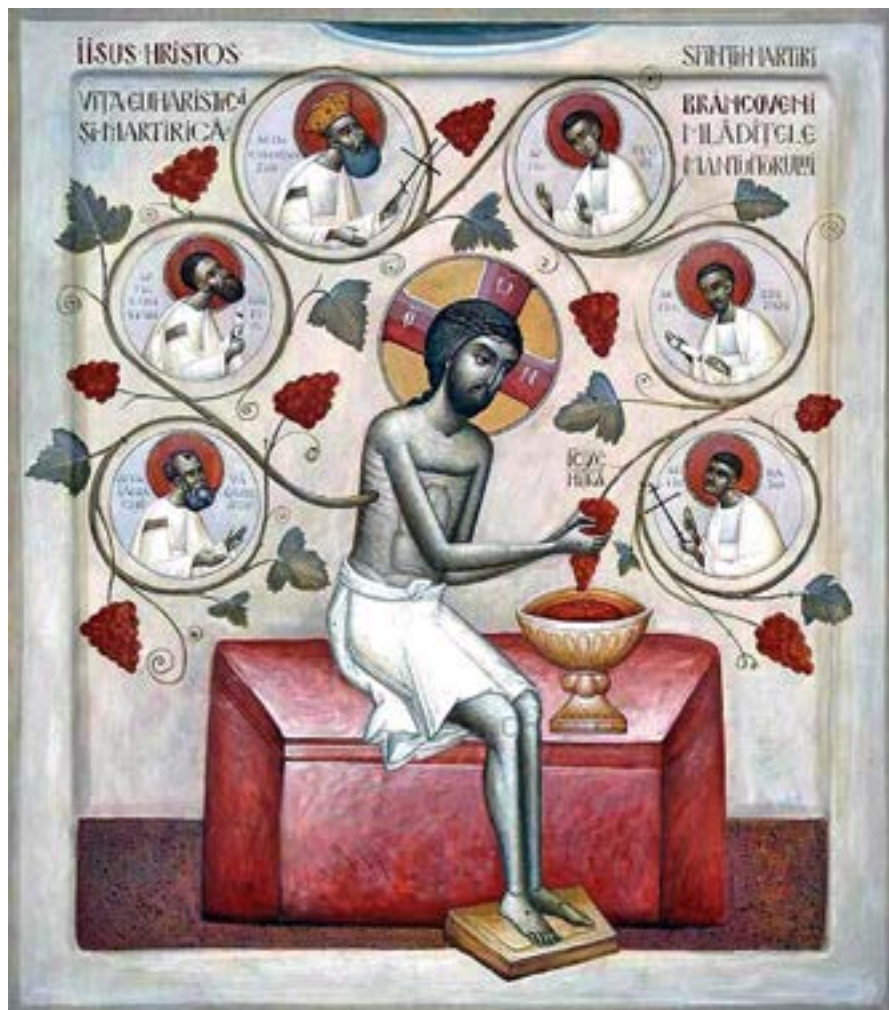
новитих монахів-іконописців, які здатні впроваджувати інновації в каноні, наприклад, матушка Ольга зі своєю роботою святих Іоакима і Анни, чернець Харалампій з іконою преподобних засновників Ватопедського монастиря, монах Яків з Мандиліоном.

Григор Попеску є творцем нового іконографічного циклу: на ганку нової церкви монастиря Лайніч (південно-західна Румунія) він написав «хроніку румунського ісихазму», в якій центральне місце присвячено історії філокалії. У це розписане оповідання ввійшли каппадокійські отці зі своєю філокалією, святий Никодим Афонський зі своєю колекцією, надрукованою у Венеції, святий Паїсій (Величковський), і завершується воно румунським перекладом знаменитої книги отця Думитру Станілоє в збірнику з 12 томів.

На пленері «Іконописці в Отопені» Василь Лефтер зобразив на своїй іконі величезну кількість мучеників. Це впізнавані фігури, написані ним за фотографіями. Вони зібрані під аркадами в'язниці, яка стала церквою. Символом цього є стовп, на вершині якого зображений Христос, а біля основи — мощі мучеників. Вінчає ікону зображення Ісуса-Емануїла, Який приготував вінці постраждалим за віру.

Таким чином, сучасні румунські ізографи не лише наслідують традицію, але вводять інновації в рамках канонів традиції. Мабуть, найцікавішою цінністю сучасного процесу є виховання в іконописцях нового покоління художньої самобутності і свободи вираження поглядів. Вони не погоджуються створювати роботи винятково усталеним способом і відтворювати стиль майстрів минулого. Звертаючи увагу на найменші технічні та богословські деталі, вони прагнуть уникнути не тільки релігійного кітчу, але й релігійних кліше. Після засвоєння навичок ремесла, опанування візантійського канону, вивчення багатодіагностичної та здобуття знань про середньовічне мистецтво деякі з них змогли визначити власний стиль. І цей факт дозволив їм переосмислити класичну іконографію і впровадити інновації з точки зору стилю, колориту і композиції, а також пошуку нових тем. Усі ці елементи дозволили їм досягти безпрецедентної якості іконописання: в межах православної іконографічної традиції вони зуміли знайти і висловити свою художню оригінальність. З цієї точки зору будь-яку іконографічну сцену можна переосмислити у світлі біблійного тексту та традиційної іконографії. Як пояснює Іоанн Попа: «Я перечитав текст Писання, а потім переосмислив класичну іконографію свят».

**Дарина Закладна,
викладач Іконописної школи
імені преподобного
Порфирія Кавсокаливита
Полтавської Місіонерської
Духовної семінарії**

Два роки тому життєві шляхи привели мене на Афон. Цікава й насичена подорож відкрила чимало досі невідомої інформації та надихнула на дослідження зв'язків Полтавщини й Афону. На початку я навіть не здогадувався, наскільки вони багаті.

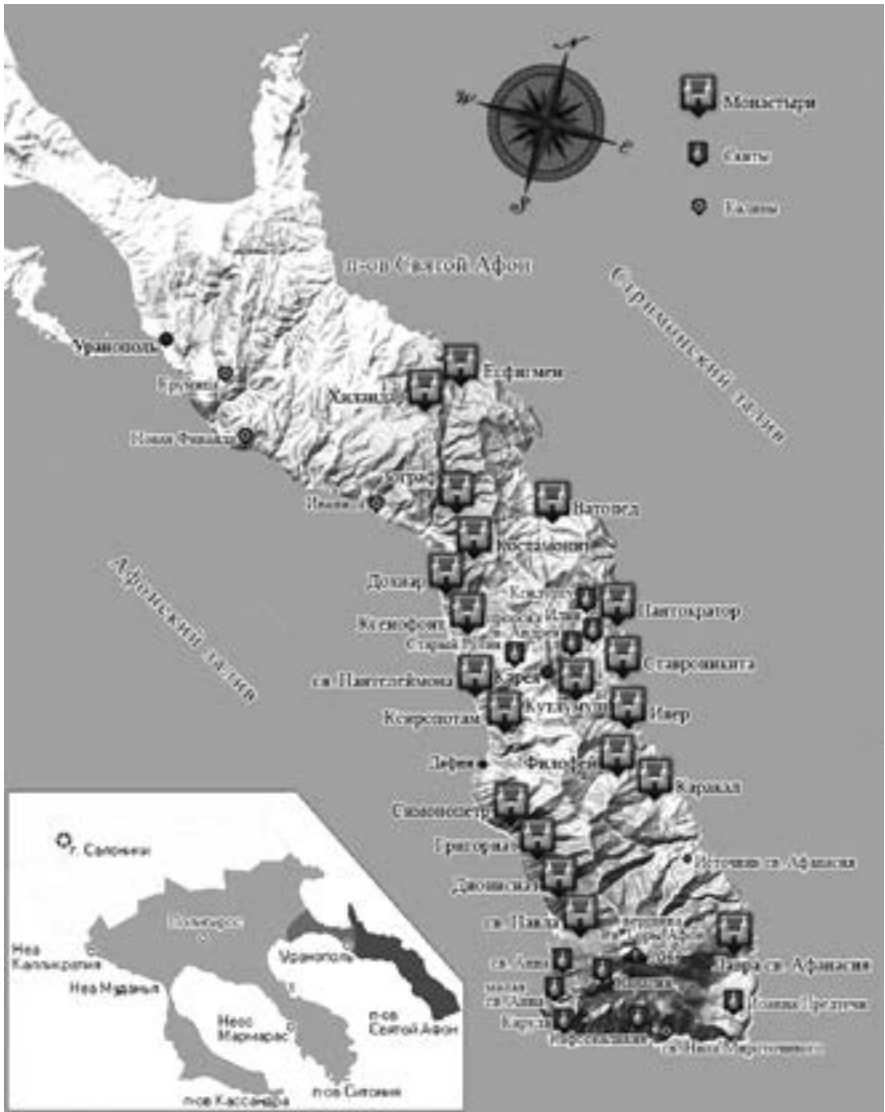
Нагадаю принагідно, що Афон (грец. Ἄθως) — назва гори, висота якої 2033 м, і водночас назва півострова в Грецькій Македонії на півночі Східної Греції. Її походження пов'язують з ім'ям міфічного фракійського велетня Афона, який кинув величезний камінь у Посейдона, що упав в Егейське море і став півостровом. Утім самі греки частіше іменують Афон Святою горою (грец. Ἅγιον Ὄρος), оскільки майже дві тисячі років півострів — у володінні самоврядної спільноти з двадцяти православних монастирів — найбільшого у світі осередку православного чернецтва. Закріплено цю назву ще в першій половині XII століття грамотою імператора Олексія Комніна, виданою монастирю Велика Лавра: «Εφεξής το ὄνομα του Ἄθω καλεῖσθαι Ἅγιον Ὄρος παρά πάντων» — «Відтепер і назавжди Афон називатиметься Свята Гора». Відтак і офіційна назва цього адміністративного району — «Автономна чернеча держава Святої Гори».

Крім того, Афон називають «уділом» та «садом Богородиці». За церковним Переданням, у 49 році корабель, на якому Богородиця разом з апостолом Іоанном Богословом пливли до Кіпру, потрапив у шторм, його принесло до берега Афону в тому місці, де нині стоїть Іверський монастир. Діва Марія була так вражена красвидами, що попрохала у Господа це місце Собі в уділ. На що отримала відповідь: «Хай буде місце це уділ Твій і сад Твій та рай і гавань спасіння бажаючих спасіння».

Серед тих, чия доля і чие спасіння пов'язані зі Святою горою, були й наші земляки.

Першою видатною особистістю, яка назавжди поєднала Полтаву з Афonom, став преподобний Паїсій (Величковський). До певного часу святий Паїсій (в миру Петро Іванович Величковський) був мало відомим широкому загалу. Про нього знали передусім церковні люди: «родимець полтавський» канонізований Руською Православною Церквою ще в 1988 році. Народився Петро Величковський 21 листопада 1722 року в Полтаві в родині протопопа (тобто протоієрея) Іоанна. У його роду від прапрадіда усі були на службі протопопами полтавського Успенського собору. Предком Петра Величковського по бабусі був прото-

Афон і Полтавщина

Карта Святої Гори Афон

Мгарський Спасо-Преображенський монастир

поп Лука Симеонович, його син Захар став засновником відомого українського роду Старицьких, до якого належить зокрема відомий письменник Михайло Старицький, автор безсмертної п'єси «За двома зайцями».

Доля маленького Петра з дитинства складалася важко. Через чотири роки після народження хлопчика помер батько. Коли минуло тринадцять років, за протекцією хрещеного батька — Василя Васильовича Кочубея, полковника

полтавського, — його разом із молодшим братом віддали в науку — «до шкіл київських навчанню мирському». Потім було навчання у Києво-Могилянській академії та пошуки мудрого наставника і провідника по монастирях у різних краях, які 1746 року привели молодого ченця на Афон, де його одягнули в мантию і перейменували Паїсієм. У чернецтво Паїсій був пострижений у Пантократорському монастирі, потім подвизався в Іллінському скиту, в якому зібрав 60 ченців. З ними перейшов у покинутий на той час монастир Симонопетра. У 1763 році закінчилося 17-річне подвижництво преподобного Паїсія (Величковського) на Афоні, він перебрався до Молдавії.

Роки перебування полтавця в уділі Богородиці залишили слід не тільки в його долі. Його наполегливу духовну працю і донині поважають і на Святій Горі, і в усьому православному світі. Звісно, що свій авторитет наш земляк здобув не тим, що прожив певний час на Афоні. Преподобний доклав зусиль до розбудови афонських обителей, заснував свою знамениту школу перекладу святоотцівських книг слов'янськими мовами, ініціював переписування книг та рукописів і зумів настанови святих отців втілити в своєму житті та навчити цьому інших. Приклад особистого життя преподобного старця, уклад заснованих і очолюваних ним монастирів, літературно-перекладацька діяльність, навчання учнів практиці сердечної молитви дали величезний поштовх до оновлення духовного життя православного чернецтва в Україні, Росії, Молдавії, Румунії — власне, в усьому православному світі. І у цьому переконався автор матеріалу. Майже у кожному з монастирів, у яких довелося побувати, щойно згадував, що я з Полтави, відразу називали ім'я Паїсія (Величковського). Це при тому, що більшість монастирів на Афоні — грецькі. Але найдивовижнішим було таке відкриття. У болгарському монастирі Зограф, у наосі (центральна частина храму) є фреска преподобного Паїсія (Величковського). І нічого б не було дивного у тому, що в афонському болгарському монастирі є фреска афонського святого. Диво в тому, що фреска була відтворена у 1817 році, тобто за 170 років до того, як його визнали святим.

Тепер же у кожному афонському монастирі є ікона Паїсія (Величковського), який предстоїть перед Богом і молиться за своїх православних нащадків. Руські ж ченці завдячують старцю Паїсію ще й тим, що саме заснований ним Іллінський скит став предтечею сучасного Свято-Пантелеймонівського монастиря: в скрутні часи турецької навали скитське чернече братство заснувало нині широко відому обитель.

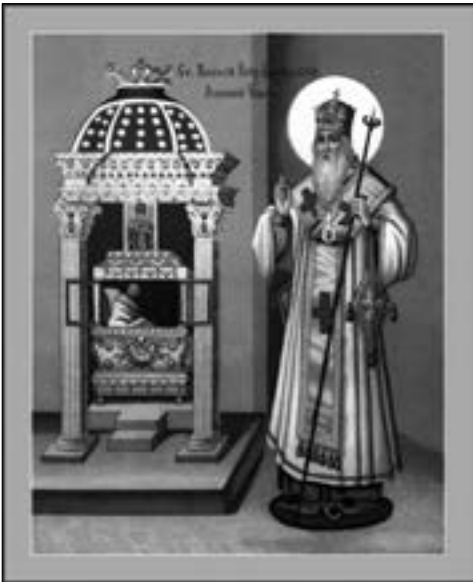
Монастир Симонопетра

Монастир Пантократор

Преподобний Паїсій (Величковський)

Святитель Афанасій III Пателарій

Патріарх Серафим II (Анін)

Єпископ Олександр (Павлович)

Наступна пам'ятка пов'язана з місцем перебування вже грецьких ченців на полтавських землях. А почалося все з історії Андріївського скиту на Афоні. Це найвідоміший скит, який за розміром і красою не поступається монастирям Афону, але, на жаль, згідно з афонським уставом, у чернечій республіці не може бути більше двадцяти монастирів.

Історія цього поселення іноків фактично починається з 1630 року, коли келію святого Антонія Великого на місці, де згодом з'явиться скит, придбав Патріарх Константинопольський Афанасій III Пателарій (з роду грецьких царів Палеологів) для молитовного усамітнення. Господь час від часу дарував йому таку можливість. Доля цього святителя складалася доволі непросто. Він тричі за життя ставав Патріархом, але щоразу на дуже короткий термін. Уперше, у 1634 році, — на 40 днів, у 1636 році його вдруге звели на Патріаршу кафедру, яку він займав рік і був скинутий, і 15 днів був Патріархом у 1652 році. Між цими періодами він то відвідував Афон, то

жив там. Усе його життя було відстоюванням чистоти Православ'я. Намагаючись створити унію слов'янських православних народів для боротьби з турками, святитель поїхав до Москви, де у 1652 році зустрівся з царем Олексієм Михайловичем. На початку 1654 року зустрівся в Чигирині з гетьманом Богданом Хмельницьким і після пропозиції гетьмана перечекати воєнні незгоди у Мгарському Лубенському Спасо-Преображенському монастирі приїхав на Полтавщину. Але хвороба обірвала тут його земний шлях 5 квітня того ж року.

Згідно з правилами, прийнятими для Патріархів східного обряду, покійника посадили в крісло і помістили в кам'яну гробницю. Через вісім років гробницю відчинили і виявили, що мощі старця не зотліли. Відтак святитель Афанасій став шануватися як Чудотворець Лубенський Сидячий. Після закриття Мгарського монастиря за часів радянської влади мощі святителя Афанасія Пателарія були перевезені у Благовіщенський кафедральний собор Харкова, де зберігаються і нині.

Минуло майже сто років після земної смерті Афанасія III, і в 1760-х роках інший Константинопольський Патріарх (1757–1761) Серафим II (Анін), відправлений на Афон у заслання через приязнь до Росії, придбав покинуту на той час келію святого Антонія і землею навколо. Тут він збудував красиву триповерхову храмову будівлю: верхній храм було освячено на честь Прокрова Пресвятої Богородиці, нижній — на честь святого Антонія Великого і святого Андрія Первозваного. У 1772 році почалася російсько-турецька війна, і перебування на Афоні святителя Серафима II, відомого своєю прихильністю до Росії, стало небезпечним. Він звертається із проханням про захист до російського двору, і російський фрегат його таємно вивозить на терени Російської імперії. Незбагненними шляхами Промислу Господнього йому судилося спочити (18 січня 1779 року) і бути похованим там же, де спочив і був похований святий Афанасій Пателарій, — у Мгарському Спосо-Преображенському монастирі.

Минуло ще майже сто років, і 1868 року братство вже існуючого на той час Андріївського скиту вирішило заснувати лікарню з церквою на честь Казанської ікони Божої Матері. Ченці скиту доручили провести урочисте закладення цього храму Полтавському єпископу Олександрові (Павловичу), який перебував у паломництві на Афоні у 1860–1862 роках. Преосвященний Олександр запропонував братству закласти цю церкву на честь святителя Іннокентія Іркутського, переконуючи старців скиту, що «надісланий Богом, прийде в обитель соіменний благодійник і збудує церкву та лікарню». На знак поваги до мудрості архіпастиря братство одностайно прийняло його волю. Минув час, і пророцтво здійснилося: чернець-мільйонер Іннокентій (Сибіряков), нащадок статків свого батька-золотопромисловця, у 1901 році збудував лікарняний корпус з великим внутрішнім храмом на честь святителя Іннокентія Іркутського та Казанської ікони Божої Матері.

*Вячеслав Скрыбін
Закінчення буде*

Андріївський скит

Полтавські паломники в Андріївському скиту

Гравюра XIX століття афонського Іллінського скиту

Іллінський скит тепер

«Недостанет мне времени, чтобы повествовать о... пророках, которые верою побеждали царства, творили правду, получали обетования, заграждали уста львов, угашали силу огня, избегали острия меча, укреплялись от немощи, были крепки на войне, прогоняли полки чужих; жены получали умерших своих воскресшими; иные же замучены были, не приняв освобождения, дабы получить лучшее воскресение; другие испытали поругания и побои, а также узы и темницу, были побиваемы камнями, перепиливаемы, подвергаемы пытке, умирали от меча, скитались в милотях и козьих кожах, терпя недостатки, скорби, озлобления; те, которых весь мир не был достоин, скитались по пустыням и горам, по пещерам и ущельям земли».

Послание святого апостола Павла к Евреям, 11:32–40

В феврале 2016 года место Крещения Господа нашего Иисуса Христа в Вифании за Иорданом объявлено ЮНЕСКО частью всемирного наследия. Определить его удалось лишь совсем недавно — в конце XX века, когда по окончании войны с Израилем в Иордании были проведены археологические раскопки. После подписания мирного договора археологи нашли в этой местности целую водосточную систему, а также три церкви, купели для крещения и другие свидетельства того, что много веков назад здесь было место паломничества христиан. Команда изыскателей трудилась на протяжении трех лет. Кстати, местные жители тоже участвовали в раскопках. Это был тяжкий труд, ведь летом в пустыне Иудейской очень жарко. Но результат работы археологической экспедиции того стоил. Находки представляют ценность не только для христиан, но и для всего мира.

Подлинным местом Крещения Спасителя международная группа ученых назвала заводь неподалеку от нынешнего русла Иордана. С помощью аэрофотосъемки даже удалось найти остатки древнего храма, в котором с восточной стороны на месте алтаря была расположена крестообразная купель для крещения (в месте упомянутой выше заводи). До наших дней сохранились плиты древних ступеней лестницы в эту купель, которая упоминается в путевых заметках византийского периода.

Именно здесь, у реки Иордан, в самом начале нашей эры жил величайший святой, которого в Православии принято называть Пророком, Предтечей и Крестителем Господним, — Иоанн.

Что же проповедовал Иоанн Креститель? В каком родстве он состоял с Иисусом Христом и зачем Спаситель принял от него Крещение? Почему этого Пророка современники называли вторым Илией? За что царь Ирод посадил его в тюрьму? Зачем Саломея попросила в подарок голову Иоанна Крестителя? И почему Иоанн стал самым почитаемым после Пресвятой Богородицы христианским святым?

Иоанн, по-еврейски — Йоханан, был сыном пожилой, долго остававшейся бесплодной пары — храмового священника Захарии и праведной Елисаветы, которая приходилась родственницей Самой Деве Марии. Они «были праведны перед Богом, поступающая по всем заповедям и уставам Господним беспорочно» (Лк. 1:6). Елисавета, как некогда Сарра перед рождением Исаака, уже вышла из детородного возраста, когда однажды, во время

Иоанн Креститель

совершения священнического служения Захарии в храме, «явился ему ангел Господень, стоя по правую сторону жертвенника кадильного» (Лук. 1:11). И сказал ему ангел: «Жена твоя Елисавета родит тебе сына, и наречешь ему имя Иоанн. И будет тебе радость и веселье, и многие о рождении его возрадуются, ибо он будет велик перед Господом» (Лк. 1:13–15). Сам Бог дал Иоанну имя и предопределил ему быть великим еще до его рождения!

Семья жила в Нагорной стране — в местечке Эйн-Керем, южнее старого Иерусалима. Сейчас здесь находится православный Горненский монастырь. Первый его каменный храм стоит на месте, где, как считается, был дом родителей будущего Пророка. А неподалеку от обители, по преданию — на том месте, где встретились Дева Мария и Елисавета, когда обе были беременны, стоит католическая церковь Посещения.

«Встав же Мария во дни сии, с поспешностью пошла в нагорную страну, в город Иудин, и вошла в дом Захарии, и приветствовала Елисавету. Когда Елисавета услышала приветствие Марии, взвыл младенец во чреве ее» (Лк. 1:39–41).

По прошествии трех месяцев Пресвятая Мария возвратилась домой, а у Елисаветы еще через несколько месяцев родился младенец Иоанн. Его рождение сопровождалось сверхъестественными событиями, он был исполнен Духа Святого от чрева матери, был велик в очах Божьих и должен был стать глашатаям Мессии, возвещающая о Нем и пригатавливая людей к Его пришествию. Так пророчествовал об Иоанне его отец Захария: «И ты, младенец, наречешься пророком Всевышнего, ибо будешь идти пред лицом Господа, чтобы приготовить пути Ему» (Лк. 1:67).

Вскоре Ирод распорядился убить всех младенцев. По преданию, Елисавета бежала с сыном, чтобы где-нибудь спрятать его. Перед ними раскрылась гора, они смогли укрыться там от преследователей — и Пророк, величайший из рожденных женами, был спасен.

Иоанн по происхождению должен был стать священником, но стал пророком. Он не продолжил служение своего земного отца ради служения

Отцу Небесному. Еврейский философ Авраам Гешель, живший в XX веке, говорил о пророках как о людях с особым ухом, которое могло слышать то, что другие люди не слышали. Христианская традиция относит Иоанна Крестителя к таким пророкам, как Илия, Иеремиа, Исаия — к тем, у которых было это внутреннее ухо, восприимчивое к слову Господа.

Проведя большую часть жизни в пустыне, будучи строгим аскетом и подвижником, в тридцать лет Иоанн услышал голос Божий в своем сердце и стал громогласно провозглашать близкий приход Царя. Он становится «гласом вопиющего в пустыни» (Ис. 40:3), Предшественником Мессии. Иоанн прекрасно понимал свое положение и задачу. Он не искал и не принимал почестей, разве только в адрес Того, Чье явление он возвещал. Еще в детстве он наверняка слышал неоднократно, как ангел предсказал его рождение и миссию — миссию, от которой он ни на шаг не отступал, не уклонялся и от которой не искал себе выгоды или славы. Когда священники и левиты пришли из Иерусалима спросить, кто он, Иоанн отвечал им: «Я не Христос» (Ин. 1:19–20). Когда же они настойчиво повторили вопрос, он просто сказал: «Я глас вопиющего в пустыне: исправьте путь Господу, как сказал пророк Исаия» (Ин. 1:23).

Пустыня — это не город, полный шума и суеты. Она дает возможность пребывать в тишине, наедине с Богом. Именно в пустыне на Моисея снизошло откровение, в пустыне жили многие пророки, в пустыню удаляется на молитву Сам Иисус...

Иоанн одевается в шкуры животных, ест то, что едят животные. Акриды, которыми питался Иоанн, по одному из толкований — это саранча. По всей видимости, иудеи переняли традицию есть насекомых у ассирийцев и вавилонян. В текстах о городской жизни в Ассирии и Вавилоне сохранились упоминания о том, что саранчу подавали на царских обедах. Так что Иоанн в каком-то смысле питался пищей царей. (А мы благодаря науке уже знаем, что саранча полна протеина и витамина B12.)

Иоанн живет и проповедует близ Битании, или Битавары (Ви-

фавары), — речной переправы, что на территории современной Иордании на восточном берегу реки Иордан. Послушать пророка приходят многие, ведь Израиль давно живет в ожидании Мессии — истинного царя из рода Давида. И вот теперь Иоанн говорит: время пришло, нужно быть готовыми к этой встрече!

Проповедь Иоанна была настолько проста, что ее можно обобщить одним словом: «Покайтесь!» Греческое слово «метанозо» означает не просто скорбь или сожаление; оно означает «развернуться, сменить направление, переменить волю и разум». Его смысл отражает не просто изменение, а изменение от худшего к лучшему, от греха к праведности.

Иоанн призывает людей Иерусалима и Иерихона из городов в пустыню, куда случайный человек не пойдет, где ничто не мешает слушать, размышлять и обдумывать, и совершает обряд погружения в воды Иордана — реки, которая всегда считалась рубежом Святой Земли. Подобно тому, как вода омывает тело, покаяние очищает душу.

Во времена Ветхого Завета в иудейских обрядах вода играла особую роль — она была средством ритуального очищения. Крещение Иоанна разительно отличалось от ветхозаветных омовений, включавших в себя омовение рук, ног и головы. К тому же омовения эти повторялись неоднократно. В отличие от них крещение Иоанна было однократным. Единственное однократное омовение, совершавшееся в иудаизме, предназначалось для язычников. Оно символизировало их обращение в истинную иудейскую веру. Любой иудей, совершавший такой обряд, показывал, что признает себя как бы язычником, желающим присоединиться к народу Божьему, — признание для иудея из ряда вон выходящее. Представители избранного народа, потомки Авраама, наследники завета Моисеева приходили к Иоанну, чтобы креститься, словно язычники!

Такой поступок символизировал для мира признание того, что ни расовая принадлежность, ни даже именование себя избранным народом Божьим и наследниками обетования не могло спасти. Чтобы получить спасение, нужно было покаяться, оставить свой грех и поверить в Господа. Публичным свидетельством этого и служило крещение с исповеданием грехов. Иоанн как бы говорил: «Господь может очистить ум, душу и сердце, если человек покажет желание соблюдать Его волю. И если ты веришь в Него, крестись, покажи это!» Это и есть Крещение покаяния. Но Пророк требует от них даже большего — реальных результатов внутренней перемены: поделиться с ближним тем, что имеешь, быть милосердным, справедливым. «Сотворите же достойные плоды покаяния... Уже и секира при корне дерев лежит: всякое дерево, не приносящее доброго плода, срубают и бросают в огонь» (Лк. 3:8–9). Иоанн поясняет иудеям, считавшими себя праведниками по рождению — избранным народом, детьми Авраама, — простую истину: «Вы ничем не отличаетесь от язычников. И вы не войдете в Царство до тех пор, пока не раскаетесь и не обратитесь от власти греха к праведности». Богу не важно генеалогическое наследие Его народа, Ему важна его духовная жизнь. Итак, Ионн призывал к истинному покаянию, которое приносит плод измененной жизни и подтверждается водным крещением. Нежелание каяться приведет к строгому суду. Нераскаянные и не обратившиеся грешники не способны воздать Царю достойную славу, они не принадлежат Ему и не пригодны для Царства Небесного.

Призывая людей быть добросердечными и честными, Иоанн Креститель подобно древним пророкам Израиля возвращается к давно известным заповедям — нормам закона Моисеева. Он и сам очень напоминал одного из величайших пророков прошлого — Илию. Он не только проповедовал на том участке земли, где жил прежде Илия, но и одевался как Илия, питался как Илия, носил длинную бороду как Илия. Из его уст наконец снова народ израильский услышал пророческое слово от Господа. Поскольку после пророчества Малахии наступили четыреста лет молчания, когда не было новых прямых откровений от Бога. Малахия же говорил: «Вот, Я пошлю к вам Илию пророка пред наступлением дня Господня, великого и страшного. И он обратит сердца отцов к детям и сердца детей к отцам их, чтобы Я, придя, не поразил земли проклятием» (Мал. 4:5–6).

И тем не менее иудеи не узнали Илию в Иоанне. Даже апостол Петр спрашивал Учителя: «Если Ты — Мессия, то где Илия? Он должен прийти до тебя!» На что Иисус отвечал: «Он уже здесь! Это Иоанн!» Люди ожидали увидеть Илию во плоти, но для исполнения миссии пророка Илии был важен дух Илии. Через Иоанна Слово Божие снова посетило Израиль, провозглашая приход Царя, но оказалось не долгожданным словом радости, утешения и торжества, а вестью предупреждения и упрека. Царство Небесное, готовое сойти на землю, приблизилось, но народ не был готов.

Вскоре вокруг Иоанна собралась община последователей. Его учениками становятся и два галилейских рыбака Андрей и Иоанн, которые пришли из Вифсаиды, преодолев десятки километров пешком. Это будущие апостолы Иисуса Христа. Вскоре после того как Иоанн Креститель возвестил приход Мессии, на берегу Иордана среди толпы появляется и Сам Иисус из Назарета. Иоанн сразу узнает в Нём помазанного Богом Мессию, пришедшего для искупления человечества.

«Вот Агнец Божий, Который берёт [на Себя] грех мира. Сей есть, о Котором я сказал: за мною идет Муж, Который стал впереди меня, потому что Он был прежде меня. Я не знал Его; но для того пришел крестить в воде, чтобы Он явлен был Израилю» (Ин. 1:29–31), — провозглашает Креститель народу.

Безгрешный Христос уравнивает Себя с падшими и заблудшими людьми, чтобы разделить с ними бремя их грехов и подать исцеление их душам. С этого дня ни одного места на земле Сын Человеческий не назовет Своим домом (Мф. 8:20), а должен будет осуществлять высшую миссию в скитаниях.

Принимая Крещение от Иоанна Предтечи, Христос тем самым утверждает его миссию как посланного Богом пророка, который должен через покаяние подготовить людей к приходу Мессии.

«Тогда приходит Иисус из Галилеи на Иордан к Иоанну креститься от него. Иоанн же удерживал Его и говорил: мне надобно креститься от Тебя, и Ты ли приходишь ко мне? Но Иисус сказал ему в ответ: оставь теперь, ибо так надлежит нам исполнить всякую правду. Тогда Иоанн допускает Его. И, крестившись, Иисус тотчас вышел из воды, — и се, отверзлись Ему небеса, и увидел Иоанн Духа Божия, Который сходил, как голубь, и ниспускался на Него. И се, глас с небес глаголющий: Сей есть Сын Мой возлюбленный, в Котором Мое благоволение» (Мф. 3:13–17).

...Место Крещения Спасителя на реке Иордан находится в самой низкой точке Земли. Это несет в себе не только топографическое значение, но и симво-

Поль Гюстава Доре «Крещение Иисуса», гравюра, 1866 год

Юлиус Шнорр фон Карольсфельд «Усекновение главы Иоанна Крестителя», гравюра, 1852–1860 годы

лическое — на дне нашей жизни мы так далеки от Бога! Иисус спустился к нам, к нашему самому глубокому отчаянию и боли, к нашим грехам, чтобы забрать нас к Отцу. Мы здесь на 400 метров ниже уровня моря, а Иисус пришел и забрал нас на гору — в Иерусалим, который возвышается на 750 метров над уровнем моря... Это помогает понять нам, что Господь приходит к нам таким, какие мы есть — грешникам и не всегда порядочным людям, чтобы забрать в Царство Господне к Вечной жизни.

Когда вокруг Иисуса Назарянина тоже начинает собираться община, иоанниты — ученики Иоанна

— будут роптать: «Тот, о Ком ты засвидетельствовал, вот Он крестит, и все идут к Нему». Но Иоанн готов отойти в тень, он называет себя лишь «другом Жениха», тем, кто только помогает Другому. Всего в тридцать с лишним лет он почувствует, что дело его жизни завершено, миссия выполнена. «Ему должно расти, а мне уменьшаться» (Ин. 3:30), — скажет Иоанн ученикам. Но питомцы его не останутся брошенными на произвол судьбы. В Евангелии читаем, что Иисус, увидев Андрея, сказал ему: «Следуй за Мной!» На тот момент Андрей уже был крещен Иоанном и являлся его последователем... Не все и не сразу, как Андрей, примут

Учителя из Назарета в свое сердце. Ведь многие каялись напоказ, лицемерно — Иоанн вскоре утратил большую часть своих последователей, как и Сам Иисус в конце земной жизни утратит Свою популярность. А многие последовавшие Иоаннову призыванию к покаянию несколько позже обратились в веру в Христа проповедью апостолов.

Иоанн в своих речах всё чаще выступает с критикой власти царя Ирода Антипы, в чьи владения входит и Иорданская область. И тот начинает опасаться, как бы власть Иоанна над массами не привела к беспорядкам.

Иоанн критиковал Антипу за развод с первой женой и женитьбу на супруге родного брата. Мы также можем утверждать на основании материалов иудейского историка Иосифа Флавия, что Иоанн не одобрял поступков Ирода и на политическом уровне, ведь его первая жена была царицей Nabatei. Разводясь с ней, Ирод, естественно, развязывал войну с Nabatei. Так что у Ирода были две главные проблемы, о которых говорил Иоанн: политическая — внешняя, и нравственная — внутренняя.

Иоанна заточают в крепость, но и здесь он не собирается молчать, оставаясь угрозой для царской семьи. Иродиада, та самая вторая жена царя, ищет повода разделаться со своим врагом. Иосиф Флавий сообщает, что ее очень расстраивало то, что Ирод всё чаще уходит по ночам из опочивальни и до рассвета беседует в темнице с Иоанном.

Вскоре подворачивается подходящий случай расправиться с обличителем. День рождения царя Ирода отмечают широко, устраивают грандиозный пир в крепости Махерон. Ее развалины — одна из самых известных библейских достопримечательностей Иордании. И сегодня здесь видны очертания внутреннего дворика, где могли проходить царские застолья. Зажигательный танец дочери Иродиады Саломеи приводит в восторг именинника. И царь Ирод обещает ей в награду всё, чего она ни попросит. «Она вышла и спросила у матери своей: чего просить? Та отвечала: головы Иоанна Крестителя. И она тотчас пошла с поспешностью к царю и просила, говоря: хочу, чтобы ты дал мне теперь же на блюде голову Иоанна Крестителя. Царь опечалился, но ради клятвы и возлежавших с ним не захотел отказать ей. И тотчас, послав оруженосца, царь повелел принести голову его. Он пошел, отсек ему голову в темнице, и принес голову его на блюде, и отдал ее девице, а девица отдала ее матери своей» (Мк. 6:24–28).

Так негибимым свидетелем правды Божией погиб Иоанн Креститель. Он не отступился от нее ни ради популярных верований в народе, ни ради угождения слушающим и власть придержащим, ни ради сохранения собственной жизни. Как Моисей достиг границ Земли Обетованной, но не вошел в нее, так и Иоанн остановился на рубеже Нового Завета. Его служение во многом повторяет служение ветхозаветных пророков, он действует в духе этих пророков. Засвидетельствовав приход в мир Мессии, он не видит последующих событий Евангельской истории — чудес Христа и Его проповеди, не участвует в Тайной вечери, не является свидетелем крестной смерти и Воскресения Иисуса. Другими словами, его миссия подводит рубеж ветхозаветной и пророческой эпохи, а сам Иоанн стоит на рубеже двух Заветов — Ветхого и Нового. Самим Мессией он назван величайшим пророком Древнего Израиля: «Из рожденных женами не восставал больший Иоанна Крестителя; но меньший в Царстве Небесном больше его» (Мф. 11:11).

Подготовил игумен
Афанасий (Бедный)

Священник Димитрій Шишкин

Хлеб, Мангуп и тайна жизни

Разговор по душам с пятнадцатилетней дочерью

Как-то на кухне разговорились мы с моей дочкой Ксенией (ей 15 лет) «за жизнь». О том, почему нынешние подростки зачастую выглядят такими усталыми и опустошенными, притом что никаких особенных трудов они не несут и особых тягот не знают. Учеба трудна? Согласен, но если нет желания и сил учиться, то ведь и альтернативы, в смысле какого-либо иного интереса и увлечения, у них тоже нет. То есть им совсем ничего не хочется, и эта меланхолия входит в болезненную привычку, превращается в стиль жизни.

Положим, мы тоже не всегда любили учиться, но «за бортом» школы жизнь у нас кипела, была ключом. Дочка стала расспрашивать о моем детстве и юности, а я стал рассказывать об относительно изобилии, по сравнению с нынешним изобилием, нашей тогдашней скудости и как при всём при этом жизнь была наполнена реальным содержанием и богатством исканий и смыслов, пробуждала в нас творческую фантазию, энергию преодоления, познания мира, побуждала к действию. Каждое мало-мальски важное событие в детстве превращалось в приключение.

Примеров — сколько угодно!

Летом на каникулах мы гурьбой ходили в кино. В городе было несколько кинотеатров, билеты на киносеансы стоили относительно недорого, но откуда у дворовой мелюзги деньги? И мы разведывали, выясняли, как в каждый из кинотеатров можно проникнуть бесплатно. С азартом первопроходцев выискивали всевозможные, причем законные, подступы и лазейки, вырабатывали стратегию, оттачивали тактику... Вот уж воистину каждый такой поход превращался в приключение, и фильм становился настоящей наградой, связанной с преодолением препятствий и достижением долгожданной цели.

Если кому-то случалось найти «трешку» на улице — это был уже просто праздник! Причем для всех. Спрятать ее в карман и мысли не было: всем — мороженое и катание на качелях и каруселях в парке.

Мы ходили в походы — спонтанные, без особых сборов и приготовлений. Договорились и пошли куда глаза глядят. Выезжали за город на троллейбусе, а дальше бродили по горам и лесам, забываясь не слишком далеко: так, чтобы обернуться за день. Всей душой радовались простору, ветру, солнцу, свободе... Сколько энергии и восторга давали нам эти походы, это живое и подвижное общение на природе!

Мы вообще редко сидели в четырех стенах. Да там, собственно, и нечего было делать. По телевизору — три скучнейшие программы. Какой-то интересный фильм становился событием достаточно редким, о нём знали заранее. «Кортик» или «Старая крепость»: смотрели очередную серию и снова убегали на улицу.

Когда подросли, могли часами разговаривать о жизни, которая бурлила вокруг нас и в нас самих и требовала осмысления, обсуждения, выводов. Мы, большей частью некрещенные даже, истово стремились к истине, к постижению смысла существования, тайны жизни, и было это всё для нас запредельно важно.

Слушали пластинки, читали книги, но не ту «шелуху», которой сейчас завалены книжные прилавки. Таких книг тогда, к счастью, просто не существовало, если не считать «идейную макулатуру», на которую никто особо не обращал внимания. Из хорошей литературы всегда была доступна русская классика, и с самого детства мы росли с мыслью, что приобщение к ней — дело необходимое для юной души. До сих пор помню

магазин «Букинист», где в витрине красовались слова: «Читайте в первую очередь классические произведения, иначе вы не успеете этого сделать». Раз за разом проходя мимо витрины, я так проникся смыслом высказывания, что действительно стал сознательно, «для себя», читать Пушкина, Лермонтова, Тургенева, Достоевского и Толстого.

Труднее обстояло дело с произведениями современных авторов. Хорошую книгу достать было непросто, но опять же — вот вам и повод для приключения, труда душевного и телесного. Потому что приобрести ее можно было только в пункте сбора макулатуры, а макулатуру эту еще нужно было где-то добыть и доставить.

Кроме художественной литературы, мы живо интересовались вопросами мировоззрения, психологии, философии. Следовали по стопам великих мыслителей — выискивали, как жемчужины, какие-то редкие издания, которые тогда можно было достать только в библиотеке, да и то покопавшись основательно в каталогах. Находили интересующую книгу, порой только по названию догадываясь о ее содержании, дожидались, пока выдадут, — бывало, и не сразу, а на следующий день, если редкая книга находилась в хранилище. Но зато какая радость, какой восторг первооткрывателя ждал тебя, когда заветное издание оказывалось перед тобой на столе в читальном зале и начиналось настоящее, захватывающее путешествие! Часы пролетали незаметно, и досадно было, что библиотека закрывается, а значит, чтение придется отложить до завтра.

Помню, были у нас пухлые «общие» тетради, куда мы скрупулезно выписывали всё интересующее, конспектировали прочитанное, потому что знали, что больше нам эту информацию взять будет попросту нигде...

Чуть позже, но тоже в пору юношеских исканий, как-то забрался я на гору Мангуп и так полюбил это место, что стал бывать там время от времени и даже жить неделями, жадно и радостно познавая мир.

Мангуп — это развалины древнего города, столицы православного княжества Феодоро на одной из гор в юго-западном Крыму. В начале 90-х там кипела жизнь: сложилось что-то вроде стихийной общины; самые разные люди приезжали сюда, жили, как и я, неделями, а то и месяцами какой-то совершенно фантастической жизнью. Заняты все были одним — поиском смысла.

Но романтика романтикой, а кушать что-то надо... На Мангупе нам часто не хватало еды, тем более что никто «централизованными» поставками продуктов туда не занимался. Кто-то придет, что-то принесет, сварим компанией суп. Даже поговорка такая хаживала: «Супчик жиденький, но питательный,

будешь худенький, но внимательный». Съедем, потом у кого-то появятся деньги, он спустится в ближайший поселок, что-нибудь купит. Но такой поход занимал пару часов — и обратно нужно было подниматься в гору... Словом, бывало, что жили впроголодь.

В связи с этим запомнился мне один случай. В очередные скудные дни принес кто-то на Мангуп буханку хлеба. Обычную буханку не слишком даже свежего белого хлеба. И вкус этого хлеба меня тогда поразил! Оказывается, раньше я его не знал и не ценил. Помню, отрезал ломоть, посолил, налил в кружку родниковой воды, откусил, глотнул... И вдруг обомлел от осознания: как же это на самом деле вкусно! То есть по настоящему, действительно вкусно: хлеб и вода. Это было целое открытие.

Я отчетливо осознал, что в отношении еды больше ничего человеку и не надо. Только хлеб, соль и вода... Позже, вспоминая свои впечатления, я вполне оценил народную поговорку: «Хлеб и вода — и нема голода». Подобные открытия совершал я одно за другим на Мангупе и в отношении тепла, света, радости общения с людьми и природой...

Впрочем, не хочу приукрашивать действительность, в которой мы жили. Ведь кроме очевидного блага умеренности и относительной скудости был у того времени и принципиальный недостаток. А именно: многие из нас — да можно сказать, большинство — жили вне Церкви, не были ограждены ее спасительной благодатью. И это сыграло свою печальную роль, когда за счастливым детством и мятежной, но искренней в своих исканиях юностью настали для многих времена тягостных испытаний, мучительных скорбей и бед. Какое-то из обретенных нами в «свободном искании» духовных путей оказались ложными и опасными, а беды и скорби стали следствием развившихся «свободно» в нашем поколении и «воюющих на душу» разнообразных страстей. И многие из моих сверстников, увы, погибли в этой страшной брани, «не преполовив дней своих», то есть в относительно молодом возрасте.

И это подводит нас к главному, как мне кажется, выводу, для чего полезно и нужно разумное и добровольное воздержание: только оно содействует правильной организации духовной жизни. Без этого полноценная жизнь невозможна, более того, она теряет смысл, превращается в существование, пусть даже сытое и безбедное во внешнем своем проявлении. А правильная организация духовной жизни решительно невозможна вне Церкви. И для многих предшественников моего поколения этот тезис оказался не отвлекающей теорией, а выстраданной формулой, приобретенной горьким опытом заблуждений, утрат и падений.

Глядя на современную действительность, могу смело сказать, что это

разделение на жизнь вне-церковную и церковную становится всё более очевидным. С одной стороны — общество потребления с его призывами к изобилию, комфорту и наслаждению, с утверждением, что вера в Бога — дело частное и ни к чему не обязывающее. С другой стороны — Святая Православная Церковь, которая посредством веры, разумного воздержания, телесного и душевного труда призывает нас наследовать неизреченную и вечную радость пребывания в Боге. И вот это-то наше стояние в правде и жизнь, согласная с ней, противна и даже ненавистна идее плотоугодия, лежащей в основе современной идеологии потребления, потому что подрывает саму ее основу.

Нас приучают думать, что скудость, бедность, простота — это плохо. Что нужно жизнь свою внешнюю «совершенствовать», делать более удобной, комфортной и разнообразной. Но на деле оказывается, что разнообразие, пресыщение и довольство не добавляют человеку полноты жизни, а напротив, притупляют чувства и делают более расслабленным, безрадостным, пресыщенным и неблагодарным, а в результате — унылым, и именно по причине отсутствия смысла.

И ведь именно об этом говорит Православие: полнота восприятия земных благ не сама по себе важна. Смысл простирается дальше — к тому, что воздержание и сознательное самоограничение делают нашу душу более восприимчивой к действительной радости Богообщения.

Недавно гуляли мы всей семьей по лесу в окрестностях водохранилища. День был будний, время послеобеденное. На лесной дороге нас обогнал мальчишка с удочками, чуть помладше Ксении.

— Что ловится? — спросил я у него.

— Да разное, — ответил тот на ходу.

— Уклейка, подлещик берет.

И дальше поспешил, бодрый, целеустремленный...

Чуть погодя дочка заметила:

— Мальчик этот, наверное, после школы удочки взял и пошел на рыбалку. А мы в городе чем занимаемся? Гаджеты, соцсети, странички, лайки, фотки, чмоки-чмоки, ми-ми-ми... Как же всё это скучно на самом деле!

А я подумал: да не просто мальчишка удочки взял. Наверное, нужно было ему сперва и работу какую-то сделать по дому, по хозяйству, как это обычно бывает в селе, чтобы его отпустили на рыбалку. Но зато и рыбалка эта для него — воистину праздник. Настоящий праздник, который непременно связан с преодолением!

Что ж, будем помнить об этом. И если действительно хотим жить доброй жизнью, в соответствии с Евангельским пониманием добра, давайте учиться воздержанию. И даже если не всегда удастся и так или иначе впадаем в невозддержанность в пище, питии, в многообразных своих страстях, не станем ни оправдывать себя, ни впадать в уныние. Но снова и снова, восставая от очередного падения, просить у Бога прощения, помощи и дальше приступать к постижению этой важнейшей из наук — воздержанию Христа ради.

Станем искать и просить у Бога не легкой жизни, а мужества и сил в служении Ему и людям, в добром преодолении трудностей. И тогда обязательно познаем, что такое настоящая радость — радость духа, торжествующего над плотью.

Отрок.ua

Александр Ужанков

Послание из маминого детства

Голова у моей мамы болела постоянно, сколько она себя помнила. Разница была лишь в том, что иногда она болела сильнее, иногда слабее — тогда боль почти не замечалась. Поэтому я и не удивился, когда во время очередного моего приезда домой, еще на пороге дома, сестра встретила меня словами:

— У мамы сильно болит голова, даже подняться к тебе не может.

— Сейчас я ее лечить буду! — с какой-то неизвестно откуда взявшейся уверенностью заявил я.

У меня с собой действительно было особое лекарство.

Незадолго до этого, в июле-августе 2000 года, в Москву привезли главу святого великомученика и целителя Пантелеимона со Святой Горы Афон. Очередь в храм Христа Спасителя была огромной. Люди стояли по 10-12 часов, в том числе и ночью.

Я приехал к храму после работы, около семи вечера. Нашел хвост очереди где-то на набережной, достал акафист святому великомученику и целителю Пантелеимону, стал читать.

Меня приятно поразили православные люди, стоявшие в очереди чинно, молитвенно, сосредоточившись на своих мыслях. Почти не было разговоров. Правда, одна женщина искренне призналась:

— Я ведь уже третий раз стою...

— А что, дважды не получилось достоять? — сочувственно поинтересовалась соседка.

— Получилось. Да только оба раза я не стояла. Первый раз удалось пройти без очереди, и второй раз знакомые пропустили. А тут во сне приснился мне Пантелеймон-Целитель и говорит: «А ты ведь у меня еще ни разу не была!» Проснулась я, сон как рукой сняло, оделась и сюда. Вот и стою. Как вы думаете, простит меня святой Пантелеймон?!

К святыне нам удалось подойти уже только утром. На выходе из храма всем раздавали в малюсеньком пузырьке маслице, освященное на мощах великомученика и целителя Пантелеимона. Было его совсем чуть-чуть, не более двух-трех миллиметров.

— Ой, а как же его использовать, его же так мало? И поделиться нельзя с другими! — удивленно спросил я у раздававшего пузырьки монаха.

— А вы его разбавьте другим маслицем. Лучше всего — от соборования.

Дома, наверное, есть.

«Есть», — подумал я.

Дома я подлил в пузырек маслица, а потом разделил его надвое, отлив в другой пузырек половину. Эту драгоценность я и привез.

Оставив чемодан на веранде, я захватил с собой только пузырек с маслицем от главы целителя Пантелеимона и пошел в спальню, где лежала мама.

— Ой, сынок, так голова болит, что белого света не вижу! — пожаловалась вместо приветствия мама.

— Сейчас я Вас вылечу! — уверенно заявил я и подумал: «Не я, конечно, а целитель Пантелеимон...»

Я открыл пузырек. Опустил в маслице чистый конец спички (ничего другого под руку не попало), прочитал «Отче наш» и вывел крестик на лбу у мамы.

Последствия вызывают у меня удивление до сих пор, хотя прошло уже почти двадцать лет. Совершенно неожиданно для мамы, а еще больше для меня, у нее из носа хлынула абсолютно черная кровь! Черная, как смола! Мама приподнялась, а я только успел подставить ладонки, чтобы кровь не залила постель, и крикнуть сестре:

— Принеси скорее какую-нибудь миску!

Сестра принесла миску, помогла сесте маме на край кровати, а черная кровь всё лилась и лилась, заполнив собою дно довольно емкой посуды. И вдруг так же неожиданно, как и началось, кровотечение прекратилось. А на черную жидкую массу сверху упали три ярко-алые капли крови, не смешиваясь с ней.

Мы смотрели на них с изумлением.

Мама повернула головой в одну сторону, другую и улыбнулась:

— Не болит!

Мне показалось, это ее удивило даже больше, чем черная кровь в миске.

— Ой, сынок, ты ж меня вылечил!

— Не я, мама, а святой целитель Пантелеимон! — наконец-то я поцеловал свою маму. — Он специально Вам маслице прислал для исцеления. Ведь Вы в детстве, как нам сами рассказывали, любили украшать цветами его икону в храме к праздникам! Вот Вам и привет из Вашего детства.

Удивительным оказалось и то, что голова у мамы больше никогда не болела.

pravoslavie.ru

Православні магазини, що знаходилися в ТРЦ «Київ» та в районі Центрального ринку, змінили місцеперебування. Запрошуємо завітати до православного магазину за новою адресою:
вул. Європейська, 66
(колишнє приміщення магазину «Океан» поблизу Свято-Пантелеймонівського храму).

Оформити передплату на «Відомості Полтавської єпархії» можна з будь-якого місяця в будь-якому відділенні «Укрпошти»:

ф. П - 1

АБОНЕМЕНТ на газету

01125

Відомості Полтавської єпархії	Кількість комплектів	1
-------------------------------	----------------------	---

на 2020 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куди

поштовий індекс

адреса

Кому

ДОСТАВНА КАРТКА-ДОРУЧЕННЯ на газету

01125

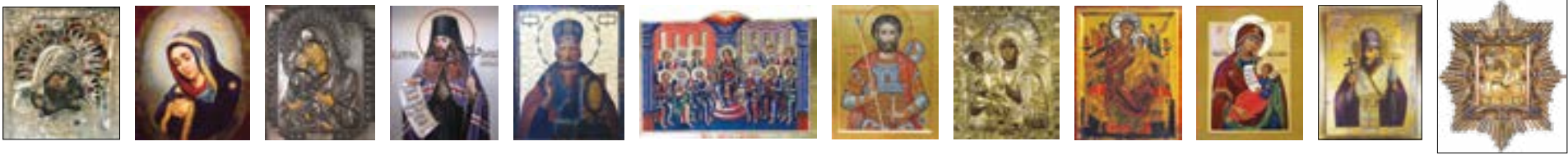
Відомості Полтавської єпархії		Кількість комплектів	1
Вартість	передплати		
	переадресування		

на 2020 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

поштовий індекс						місто, село					
						область					
код вулиці						район					
буд.		корп.		кв.		вулиця					

До святинь храмів Полтави

Макаріївський кафедральний собор
вул. Лялі Убийвовк, 2-а, тел. +38 (0532) 59-25-76
Горбанівська ікона Божої Матері
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)
Ікона прмч. Макарія з часточкою мощей
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у четвер о 17.00)

Хрестовоздвиженський монастир
вул. Паїсія Величковського, 2-г, тел. +38 (0532) 56-14-68
Мощі свт. Афанасія (Вольховського) і свт. Іларіона (Юшенова)
(молебень з читанням акафіста у суботу о 7.00)
Ікона Божої Матері «Оуповініє всѣхъ концѣвъ землѣ»
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 16.00)

Спаський храм
вул. Соборна, 10, тел. +38 (05322) 2-86-29
Ікона Божої Матері «Троїщинця»
(молебень з акафістом у неділю о 16.00)

Храм мученика Іоанна Воїна
вул. Маршала Бірюзова, 64-б, тел. +38 (0532) 65-30-07
Ікона мч. Іоанна Воїна з часточкою мощей
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)
Ікона Божої Матері «Всцїриця»
(читання акафіста у вівторок о 17.00)
Ікона Божої Матері «Оутѡли моѡ пѣчѣли»
(читання акафіста в четвер о 17.00)

Андріївський храм
вул. Сінна, 3-а, тел. +38 (0532) 56-93-49
Ікона мц. Наталії з часточкою мощей
(читання акафіста мчч. Адріану і Наталії за вечірнім богослужінням у неділю о 18.00)
Ікона Богородиці «Всцїриця»
(читання акафіста у четвер о 18.00)
Ікона свт. Іоанна Шанхайського з часточкою мощей
(читання акафіста у понеділок о 18.00)

Свято-Троїцький храм
вул. Паїсія Величковського, 2-г, тел. +38 (0532) 56-14-68
Ікона «Сѡшѣтїѣ Свѣтѡгѡ Дѡхѡ»
(молебень Святому Духу в среду о 12.00)
Ікона свт. Миколая Чудотворця з часточкою мощей
(молебень свт. Миколаю в четвер о 12.00)

Пантелеймонівський храм
вул. Європейська, 64, тел. +38 (0532) 53-21-58
Ікона вмч. Пантелеймона з часточкою мощей
(читання акафіста вмч. Пантелеймону у вівторок о 10.00)
Ікона свт. Миколая Чудотворця
(читання акафіста в четвер о 10.00)

Храм святих мучениць Віри, Надії, Любові і матері їхньої Софії
проспект Першотравневий, 23, тел. +38 (0532) 2-16-59
Ковчег з часточкою мощей свт. Іоасафа Белгородського
(читання акафіста в суботу о 9.30)
Почаївська ікона Божої Матері
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)
Вознесенський храм
вул. Зоряна, 2, тел. +38 (0532) 66-16-23
Ікона Божої Матері «Владѣ мѣскаѡ Пѣшкарѣвскаѡ»
(читання акафіста у неділю о 17.00)

Серафимівський храм
вул. Героїв Сталінграда, 1-б, тел. +38 (0532) 58-34-96
Ковчег з часточкою мощей прп. Серафима Саровського
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)
Ікона Богородиці «Вѣспѣвѣмаѡ Чѡша»
(читання акафіста в середу о 9.30)
Ікона Богородиці «Вѣ родѡхъ Помѡщница»
(читання акафіста в п'ятницю о 9.30)

Оформити передплату на «Відомості Полтавської єпархії» можна з будь-якого місяця в будь-якому відділенні «Укрпошти»:

Зворотній бік форми СП-1

(Абонемент)

На абонементі повинен бути проставлений відтиск касового апарата. При оформленні передплати (переадресування) без касового апарата на абонементі проставляється відтиск календарного штемпеля відділення зв'язку. У цьому разі передплатнику видається абонемент з квитанцією про оплату вартості передплати (переадресування).

(Доставна картка-доручення)

Передплатник із сплачених ним коштів за передплату доручає Розповсюджувачу

сплатити Видавцю суму в розмірі видавничої вартості передплаченого видання на

умовах і в строки, визначені Розповсюджувачем.

Оголошення

Шановні читачі!

Газета «Відомості Полтавської єпархії» з року в рік веде літопис церковного життя єпархії, знайомить віруючих з цікавими подіями і людьми, розповідає про святих землі Полтавської і маловідомих святих, висвітлює питання основ віри, православної педагогіки, православного мистецтва тощо. Щоб і надалі наш часопис мав можливість нести до своїх читачів друковане слово, просимо підтримати його — оформити поштову передплату на наступний рік для себе, своїх рідних і близьких людей. Бланк передплати надруковано на с. 17–18, його можна отримати також у відділеннях поштового зв'язку.

Редакція
«Відомостей Полтавської єпархії»

В этом году исполнилось 75 лет печальному событию. 6 августа 1945 года американский бомбардировщик сбросил на японский город Хиросиму атомную бомбу «Little Boy» («Малыш») эквивалентом от 13 до 18 килотонн тротила. Через три дня, 9 августа, атомную бомбу «Fat Man» («Толстяк») эквивалентом 21 килотонна тротила сбросили на город Нагасаки.

Оправдывали бомбардировку игнорированием японским правительством подписанной высшим руководством США, Великобритании и Китая Потсдамской декларации с требованием безоговорочной капитуляции Японии. Это, как считали, могло бы предупредить массовые потери среди американских военных во время полномасштабного вторжения. Впрочем, до сегодняшнего дня историки и политологи не могут прийти к единому мнению, чем была атака на мирные японские города, по замыслу американского политикума. Вероятнее всего, речь идет об устрашении как стратегическом акте, рассчитанном не только или не столько на решение оперативной задачи — принудить японское командование к прекращению сопротивления. Предполагалось нейтрализовать будущего соперника — СССР, позиции которого после победы над Германией в мире многократно усилились. Вырисовывалась мрачная парадигма длительного противостояния между сверхдержавами, известного как «холодная война». Забегая вперед, скажем: в послевоенные годы атомные программы получили абсолютный приоритет как в Москве, так и в Вашингтоне. И это несмотря на фатальные последствия применения ядерного оружия против Японии. «Если эти усилия увенчаются успехом (речь идет о создании водородной бомбы. — *Авт.*), — писал в 1950 году Альберт Эйнштейн, — то можно сказать, что радиоактивное заражение атмосферы и, следовательно, полное уничтожение жизни на Земле находятся в пределах наших технологических возможностей».

Решение о будущей бомбардировке было принято еще в мае 1945 года. 25 июля президент США Гарри Трумен одобрил приказ, который предусматривал после 3 августа, по возможности, бомбить одну из целей в Японии (Хиросиму, Кокуру, Ниигату или Нагасаки), а в будущем — с поступлением новых бомб — другие города. Эффект от бомбардировок был ужасающим. Световое излучение, взрывная волна и огненный смерч буквально стерли города с лица земли. Количество погибших насчитывало от 90 до 166 тысяч человек в Хиросиме и от 60 до 80 тысяч — в Нагасаки. Десятки тысяч умерли от тяжелых болезней в последующие годы. По состоянию на 31 августа 2013 года их количество составило около 450 тысяч человек: 286 818 в Хиросиме и 162 083 в Нагасаки. Недавно в русском переводе вышло первое издание книги Джона Херси «Хиросима», посвященной событиям 75-летней давности. Херси — тогда журналист — рассказал о разных людях, ставших жертвами катастрофы. Их шестеро: служащая, два врача, два священника, вдова портного. Ни один из них не представляет себе картины бедствия в целом. Всем кажется, что пострадал только их квартал: «Ровно в четверть девятого по местному времени утром 6 августа 1945 года, когда атомная бомба вспыхнула над Хиросимой, Тосико Сасаки, служащая отдела кадров Восточно-азиатского завода жестяных изделий, села на рабочее место и

На краю ядерной пропасти

К 75-летию ядерных бомбардировок японских городов

Представитель СССР К. Н. Деревянко ставит свою подпись под актом о капитуляции Японии

Хиросима после атомного взрыва

обернулась, чтобы поговорить с девушкой за соседним столом. В тот же самый момент доктор Масакадзу Фудзии расположился на террасе своей частной клиники, которая стояла на холме над одним из семи рукавов дельты реки Ота, протекающей сквозь Хиросиму, скрестил ноги и собирался почитать газету «Осака Асахи». Мирные люди в мирном городе. ...По результатам переговоров 14 августа 1945 года Япония официально приняла условия капитуляции, хотя военные действия и сопротивление японских войск продолжались до формальной капитуляции Японии, подписанной 2 сентября 1945 года.

Для получения разведывательных данных о последствиях бомбардировок в уничтоженные города несколько раз приезжал представитель Главного командования советских войск на Дальнем Востоке при штабе Верховного командующего союзными войсками на Тихом океане американского генерала Дугласа МакАртура генерал-лейтенант Кузьма Николаевич Деревянко (уроженец Черкасской области). 2 сентября 1945 года на американском линкоре «Миссури» от имени СССР Деревянко принял капитуляцию Японии. Подпись генерала — одна из нескольких легендарных — ознаменовала окончание Второй мировой войны.

30 сентября 1945 года К. Н. Деревянко представил отчет Верховному главнокомандующему. «Сталин поин-

тересовался последствиями взрывов атомных бомб, — вспоминал Кузьма Николаевич. — К ответу я был готов, поскольку успел посетить пострадавшие города и видел всё своими глазами. Передал я Сталину и альбом своих фотографий, на которых были запечатлены разрушения... На следующий день мне сообщили, что доклад в Политбюро одобрен и что моя работа в Японии получила положительную оценку».

Радиоактивное излучение, полученное во время поездок в Хиросиму и Нагасаки, подорвало здоровье генерала. Он умер в 1954-м, едва отметив свое 50-летие. В 2007 году Кузьма Николаевич Деревянко был удостоен звания Героя Украины (посмертно). Материалы, представленные им, как и данные из других источников, были использованы для активизации разработок советского ядерного оружия.

Через четырнадцать дней после атомной бомбардировки Хиросимы постановлением Государственного Комитета Обороны был образован Специальный Комитет, возглавивший все работы по использованию атомной энергии. Для руководства научно-исследовательскими, проектными, конструкторскими организациями и промышленными предприятиями, занятыми в атомном проекте, было создано Первое главное управление при Совнаркоме СССР. Директива Сталина обязывала обеспечить создание атомных бомб, урановой и плутониевой, в 1948 году...

3 сентября 1949 года самолет специальной метеорологической разведывательной службы США взял пробы воздуха в районе Камчатки. Американские специалисты обнаружили в них изотопы, которые указывали на то, что в СССР произведен ядерный взрыв. Ошибки не было. 29 августа 1949 года на построенном в Казахстане Семипалатинском полигоне прошло успешное испытание первой советской атомной бомбы.

Страшные последствия ядерных бомбардировок Хиросимы и Нагасаки поставили вопрос о целесообразности использования в дальнейшем такого вида оружия. Но понадобились десятилетия жесткого противостояния между главными ядерными державами, СССР и США, чтобы в плоть и кровь международной политики вошли принципы ограничения и сокращения ядерных вооружений, как и принцип нераспространения ядерного оружия. Выработка и соблюдение их — великий труд огромной массы людей: ученых, дипломатов, политиков, военных, деятелей Церкви. Им удалось — неважно, собственным ли усилием разума, политической волей или под грузом обстоятельств — потеснить зло в своих душах. Их движение к миру промыслительно. Господь произносит, обращаясь к ученикам: «Мир вам!» В христианском значении преодоление вражды тождественно спасению, не только как временному, историческому, состоянию, но и духовному. Личностное благо и общественное в нём смыкаются. Созидание противостоит разрушению, творится согласие и покой. «Блаженны миротворцы, ибо они будут наречены сынами Божиими» (Мф. 5:9).

К сожалению, вычеркнуть атомное оружие из мировой повестки дня сейчас невозможно. Оно продолжает оставаться фактором сдерживания и устрашения в политике ведущих стран. Слишком глубоко в сознании народов укоренилась иллюзия подавления конкурентов силой «сверхоружия». Слишком это привычно — запугивать «чужих» и «своих» без оглядки на последствия. Вырисовывается образ врага, подымается волна истерии. На какое-то время общество забывает о нищете, инфляции, преступности. Доходит порой до самого края пропасти. Вспомним Карибский кризис 1962-го...

Глобальный мир уплотняет связи между странами и народами. Люди становятся более зависимы друг от друга. Им приходится сообща отвечать на множество вызовов, прежде неактуальных для человечества (например, глобальное потепление, экологический кризис). Поэтому всё чаще звучат призывы активнее продвигаться к ядерному разоружению, учредить и обеспечить действенный контроль над существующими ядерными арсеналами.

В миротворческую деятельность вовлечена и Православная Церковь. Она возносит молитвы за мир, обращает свое слово к власти имущим, противостоит пропаганде насилия и ненависти. С помощью Божьей люди приходят к осознанию хрупкости окружающего мира, задумываются о самосохранении в его пределах. Выживет ли человечество перед лицом испытаний современности? Если да, то каким из них выйдет? Обогащенным огненными ветрами, рассеянными во Вселенной частичками ядовитой пыли?..

В городском парке Хиросимы (Парке мира) возвышается монумент, посвященный жертвам американской бомбардировки, с надписью: «Спите спокойно, ошибка не повторится».

Наталья Кузьменко,
старший научный сотрудник
Полтавского краеведческого музея
имени Василия Кричевского,
Людмила Никитина

